

Адыгеим и Лышхъэрэ УФ-м и Федеральнэ Зэлукъэ ФедерациемкӀэ и Совет и Тхьаматэрэ тыгъуасэ юфшӀэгъу зэлукӀэгъу Москва щызэдӀырагъ. Адыгэ Республикэм и Премьер-министрӀэу Къумпыл Мурат зэлукӀэгъум хэлэжъагъ.

Тхьаклушынэ Аслъан республикэм исоциальнэ-экономикэ юфхэм язытет ыкӀи хэхъоныгъэмкӀэ апшӀэрэ мэхъанэ зэраторэ лъэныкъохэм афэгъэхьыгъэу Валентина Матвиенкэм къыфилоагъ. Урысые Федерацием и Президент жьоныгъокӀэ мазэм къыдигъэкӀыгъэгъэ унашӀохэр гъэцӀагъэхэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэу Тхьаклушынэ Аслъан урысые парламентым и АпшӀэрэ палатэ испикер къыфилоагъ. Анахъэу мы лъэныкъомкӀэ къыхигъэщыгъэхэр еджапӀэм джыри мыклорэ клэлэцӀыкӀухэр зыща-

Адыгеим и Лышхъэрэ Тхьаклушынэ Аслъан Валентина Матвиенкэм зэлукӀэгъу дырилагъ

лыгъхэрэр нахьыбэ шыгъэнхэр, джащ фэдэу псауныгъэм икӀэу хъумэн уахътэм диштӀэу зэхэщӀэгъэныр ары. Социальнэ мэхъанэшхо зилэ пшӀэрылхэм ягъэцӀкӀэнкӀэ республикэм ипашӀэхэм юфышхо зэшӀуахы гухэлъ гъэнэфагъэ зилэ федеральнэ программэ зэфӀэшхъафхэм Адыгеир ахагъэхъанымкӀэ. Тхьаклушынэ Аслъан Валентина Матвиенкэр Адыгэ Республикэм къэкӀонэу къыригъэблэгъагъ.

«ЗэдэгъушӀэгъур сыхъат фэдизрэ зегъурылоньгъэ хэлъэу кӀуагъэ, — къэбарлӀыгъэлэс амалхэм адыригъэ зэдэгъушӀэгъум къыщыхигъэщыгъ Тхьаклушынэ Аслъан. — Псауныгъэм

икӀэу хъумэн нахьышӀоу зэхэщӀэгъэнымкӀэ гухэлъэу тилӀэхэм татэгъушӀагъ. ГушӀылэм пае, узым игъэнэфӀэнкӀэ гупчэ, джащ фэдэу поликлиникакӀэ Мыекъуапэ щыдгъэпсыштых. А поликлиникэр унэе псэолӀэшӀым щытщӀэфын мурад тил. Джащ фэдэу жъэгъэу зилӀэхэм зыщӀӀэзэхэрэ диспансерыр къалэм дэтхын тимурад. ФедерациемкӀэ Советым и Тхьаматэ тызгъэгумӀкӀырэ юфыгъохэр зэкӀэ кыгурылуагъэх ыкӀи ишӀуагъэ къытигъэкӀынэу, мы охътэ благъэхэм Адыгеим къэкӀонэу тыккыгъэгъуагъ».

Адыгэ Республикэм и Лышхъэрэ ипресс-къулыкӀу

Ушэтынхэр рагъэжъагъэх

ЕджапӀэр къэзыухырэ клэлэеджакӀохэм зыкӀ къэралыгъо ушэтынхэм ятын рагъэжъагъ. Ежъ яшӀоигъоныгъэкӀэ къыхахыгъэ предметхэу географиемрэ литераторэмрэ ахэм тыгъуасэ атыгъ. Ар зыкӀуагъэр Мыекъуапэ дэт лицееу N 8-р ары. Республикэм икӀалэхэм ыкӀи ирайонхэм къарыкӀыгъэ клэлэеджакӀуи 150-рэ фэдиз ащ къэкӀолагъ.

Ушэтыныр оклофӀкӀэ мыхъо-мышӀагъэхэр къэмыхъунхэм полицием илофшӀлэхэм, общественнэ ыкӀи федеральнэ лыплӀа-кӀохэм анаӀэ лъэшэу тетыгъ. Ар рамыгъажьэзэ ахэм япшӀэрылхэр джыри зэ агу къагъэкӀыжыгъэх. ШӀпхъэхэм къызэрдалӀытӀэрэмкӀэ, клэлэеджакӀохэр металлодетекторымкӀэ ауплӀӀэкӀугъэх. Телефон ыкӀи шӀпхъэхэм адимышӀтӀэрэ нэмыкӀ пкыгъохэр ылӀгъэу зи къыхагъэщыгъэх. Джащ фэдэу клэлэеджакӀохэм яфитыныгъэхэр амыукъонхэм общественнэ лыплӀа-кӀохэм анаӀэ тетыгъ.

Ушэтыныр зыщыклорэ чӀыплӀэм ипашӀэу Инна Желноваковам тызэрэщыгъэгъозагъэмкӀэ, литературэр ытынэу лицеем нэбгырэ 80м ехъу, географиемкӀэ заушэтынэу нэбгырэ 72-рэ фэдиз къэкӀолагъ. ЗэкӀэмкӀи класс 11-мэ клэлэеджакӀохэр ачӀэсыгъэх, ахэм камерэ тӀурытӀу ачӀэтэу «онлайн» шыкӀлэм тетэу юф ашӀагъ.

— Ушэтынхэм апылӀ шӀпхъэхэр илъэс къэс нахъ агъэ-лъэшых, — ело Иннэ. — Ахэр амыукъонхэм лъэшэу тыналэ тет. МытӀэрэу зекӀуагъэу гу зылыптӀэрэм илофшӀагъэ хэтлӀы-

тӀэтӀэп ыкӀи илъэс зытешӀкӀэ ары нылӀэп ар зытыжын зылӀэ-кӀыштыр.

Ушэтыныр Адыгеим зэрэщы-клорэм лыплӀлӀэнэу федеральнэ лыплӀа-кӀохэри, инспекторхэри къэкӀуагъэх. Краснодар къыкӀыгъэ Ибрагимхалил Гусейновым къызэрэтилуагъэмкӀэ, ушэ-тыныр рамыгъажьэзэ аудитор-иерхэр шӀпхъэхэм адештӀэхэмэ ауплӀӀэкӀугъэх, видеосистемэм юф зӀришӀлӀэрэм еплӀыгъэх. ШӀпхъэу щылӀэхэр амыукъонхэм пхъашӀэу лыплӀагъэх.

Ушэтыныр рамыгъажьэзэ клэлэеджакӀохэм гушӀылӀгъу та-фэхъугъ.

— Я 9-рэ классым къыщегъэ-жъагъэу зыкӀ ушэтынхэм за-фӀсэгъэхъазыры, — ело ста-нищӀэу Дондуковскэм къыкӀыгъэ Аида Гайтан. — ШӀэныгъэу зэ-гъэгъотыгъэхэмкӀэ ушэтыныр псынӀкӀэ къысфӀэхъунэу, балл ин-къэсхынэу сыщӀэгъугъы. Силофхэр

зэкӀэ зэпыфӀэхэмэ, Адыгэ къэ-ралыгъо университетым сычӀлӀ-хъанышӀ, географиемкӀэ клэлэ-егъаджэ сыхъунэу сыфай. Ка-мерэхэр зэрӀӀэтхэми, симы-нӀосӀэ клэлэегъаджэхэр къызэ-рӀэтхӀытӀхэми ащ фӀдизӀэу сагъэщынӀэрӀ, сыда пӀомэ мы предметыр дӀэгъоу зэзгъэшӀагъэу щыт.

ТӀэхъутэмыкӀое районым ит поселкӀэу Новэм къыкӀыгъэ Влада Белоглазовам литературэр ыты-нэу къэкӀолагъ. Ащ къызэрэ-тилуагъэмкӀэ, илъэсым къыклоцӀ мы ушэтынм зыфигъэхъазы-рыгъ нахъ мышӀэми, ар зэрэ-клоштым лъэшэу егъэгумӀкӀы. Анахъэу сочинением итхын егъэ-щынэ. Ушэтынхэр зэкӀэ дӀэгъоу зытыхӀкӀэ ар культурэм и Ин-ститутӀэу Краснодар дӀэтым чӀэхъан имурад.

Дондуковскэм къыкӀыгъэ Алексей Скубаевым географи-ер лъэшэу ыгу рехъы, фӀщагъ. СэнэхъатӀэу зӀригъэгъотынэу рихъухъагъэм мы предметыр

ищыкӀэгъэцтӀэп, ау хэшӀыкӀ дӀэгъу зӀрӀэфырилӀэм пае ытынэу ри-хъухъагъ. Илъэс къэс ар олим-пиадэхэм ахэлэжъагъ, текло-ныгъэхэри къыдиххэу бӀрэ къыхӀкӀыгъ.

Сыхъатыр 10-м конвертхэр къызӀэтырахыгъэх, юфшӀлӀэныр рагъэжъагъ. Литературэр зытырӀэ ныбжыкӀлэхэм сыхъати 4 фӀ-дизырӀэ заушэтынэу уахътэ къа-ратыгъ, географиемкӀэ юфшӀлӀэнэу къатефагъэхэр сыхъати 3-м къыклоцӀ къашыгъэх.

НыбжыкӀлэхэм мы ушэтын-хэр зӀракӀугъэхэм язӀфӀхъы-сыжъхэр мӀфӀэ зауӀкӀлэ къэ-нӀэфӀщтых. Литературэр зытыгъэ-хэм анахъ макӀэу рагъэкъун фаер балл 32-рэ. Географиер къыхъыжыгъэхэр ушэтынм пхы-рыкӀынхэм фӀшӀ балл 37-м анахъ мымакӀэу къахын фае.

ЖьоныгъуакӀэм и 29-м уры-сыбзӀэр еджапӀэр къэзыухых-рэм атышты.

ПИАТӀЫКЪО Анет.

ГЪЭСЭНЫГЪЭМ ИЮФЫГЪОХЭР

Медалым фэгъэхьыгъэ гушӀылэ заул

Урысыем гъэсэныгъэмкӀэ исистемэ клэлэеджакӀор еджэным клӀэгъэгъушӀугъэным пае къыугупшысыгъэхэм ащыщ дышӀэ ыкӀи тыжын медальхэр. Джы агъэфе-дӀэрэ ушэтын тыкӀлэм темыхъэфӀхэ медальм мэхъа-нэшхо илагъ. Ар зилӀэр апшӀэрэ еджапӀэм чӀэхъаным пае зы ушэтын «дӀэгъу дӀэдӀкӀэ» ытын фӀэягъ.

Ау ушэтынхэр зӀтыгъоу аты-хэу зырагъажьэм, медальм имӀэхъанэ къеӀыхыгъ. Ушэтын-хэм къащахырэ баллхэмкӀэ чӀэхъаштхэр зӀнӀэкъокъухэ хъугъэ нахъ, медальм зыпари фӀэгъэкӀо-тӀэныгъэ къытыжыштыгъэп.

Медалым Урысыем гъэсэны-гъэмкӀэ исистемэ гъогу кӀыхъэ къышӀыкӀугъ. Илъэс 200-кӀэ узэ-кӀлӀэбжъмэ, еджэным гъэхъагъэ

щызышӀыхэрэм медальхэр арат-хэу рагъэжъэагъ. ПшӀашӀэ-хэмрэ клӀлӀэхэмрэ ямедальхэр зӀтефыгъагъэх. ШӀыпкӀэ, ап-шӀэрэ еджапӀэм учӀэхъаным пае ащ зыпари фӀэгъэкӀотӀэныгъэ къы-тыштыгъэп.

ЕтӀанэ революцием ыуж ахэр арамытыжхэу хъугъагъэ. Ау 1945-рэ илъэсым а юфыр зыпкӀ муцожыгъагъ. Ащ къыщегъэжъа-

гъэу медальхэр илъэс 65-рэ анахъ клӀлӀэеджӀкӀо дӀэгъухэм аратыгъэх ыкӀи чӀахъэхэ зыхъу-кӀэ фӀэгъэкӀотӀэныгъэшхо къара-тыштыгъ. Медаль зилӀэм ушэтыни 4-м ычӀыплӀкӀэ зы ытӀэу «5» къызыжыкӀлэ, ащ лыпытӀэу аш-тӀэтыгъ.

Экспертхэм къызӀэралорэмкӀэ, 2000-рэ илъэсхэм медалистхэм япчъагъэ бӀдӀдӀэ хъугъагъэ. Ахэм къэзымылӀэжыгъэу къызӀэраты-хэрэри ахэтыгъэх. АрӀэу щыт-ми, медальм ныбжыкӀлэхэмкӀэ мэхъанэшхо илагъ. Ар дӀэгъоу еджӀгъэ клӀлӀэеджакӀом къэра-лыгъор къызӀэрӀэфӀазэм ишы-хъатӀэу щытыгъ. КлӀлӀэеджакӀом

ны-тыхэр, клӀлӀэегъаджӀхэр, ныжъ-тыжъхэр рыгушхоштыгъэх, еджапӀэр рыпагъэщыгъ.

Ары партиеу «Единэ Россием» ащ фӀдӀэ тыныр щылӀэн фаеу зыкӀилытагъэр. Мы илъэсым имӀэзае и 25-м ащ Къэралыгъо Думэм зыфигъэзагъ ыкӀи мӀэ-лылӀфӀэгъум и 8-м хӀэбзӀгъэу-цугъэу медальхэм афӀэгъэхъы-гъэм ипроект аштагъ. Джы къэ-нӀэжыгъэр Федерацием и Со-вет игъоу ылӀытӀэнышӀ, Пре-зидентыр клӀтхӀэжыныр ары.

Ау медалым пылӀэ положе-нием экспертхэм къагурымылорэ горӀхэр къыхагъотагъэх. ГушӀылэм пае, проектым итхагъ «еджэ-

ным, физкультурэм, спортым, общественнэ, шӀэныгъэ, науч-нэ-техническӀэ, творческӀэ, ушӀэ-тӀкӀо ыкӀи инновационнэ юфым гъэхъагъэхэр щызышӀыгъэхэм апаеу» елошъ. Мы чӀыплӀэм упчӀэ жъэуцӀу: «Спортивнэ гъэхъагъэм» сыда къыкӀырӀэ? ОлимпийскӀэ медаль зилӀэр ара, хъаумэ район е хӀэу зӀнӀэкъокъум щытекӀуа-гъэр ара? ЕтӀанэ инновацион-нэ юфӀэу сыда къоджӀэ еджапӀэм чӀлӀпын ылӀӀэкӀыштыр?

ХӀэбзӀгъэуцугъэми зӀхэмы-фыгъэхэр къыхӀкӀыхэу мэхъу. Медальм афӀэгъэхъыгъэм джыри Федерацием и Совет хӀэлӀӀэ-тӀмэ, етӀанэ УФ-м и Президенти рахьылӀӀштӀмэ, нахъ гъэнэфагъэ хӀлӀы хъуным ушыгъугъы хъушты.

СИХЪУ Гошнагъу,

Лэзэгъу уцхэм ащымыклэнхэм пай

2013-рэ илэсым Адыгэ Республикэм социальнэ ыкIи экономикэ лъэныкъохэмкIэ хэхьоныгъу ышIыгъэр Правительствэм изэхэсыгъоу бэмшIэу шылагъэм шызэфыхысыжыгъ. Республикэм имедицинэ къулыкъу икIыгъэ илэсым къыдэхъугъэм а зэхэсыгъом къышытегушылагъ, шыклагъэу фэхъугъэхэм ягугъу къышыгъ псауныгъэр къэхъумэгъэ-нымкIэ министрэу Мэрэтыкъо Рустем. Ташыщ пэпчкIэ мэхъанэшхо зилэ лъэныкъохэу министрэм ипсалъэ къышыхигъэщыгъэхэм, ахэмкIэ Iофхэм язытетэу ащ къылауагъэхэм тэри шъуналэ атешъод-гъадзэ, шъуащидгъэгъуазэ тшIоигъу. Апэрэ Iофыгъоу тыкызыщыуцщытэр лэзэгъу уцхэр республикэм илэзэплэ учреждениехэм икIу фэдизэу алэклэгъэхьэгъэным фэшI ашлагъэр ары.

Министрэм ипсалъэ къызэрэщыхигъэщыгъэмкIэ, медицинэ фэIо-фашIэхэм арасэ, 2012-рэ шъу аулпэкIуным министрствэр юж зэритыр. Лэзэгъу уцхэм ящэфын пэлауагъэхьан

илэсым елпытыгъэмэ, нахьыбэ ашыгъ. Мыщ дэжым къышыхэгъэщыгъэн фае анахьыбэ зыпэлухьанэу агъэнэфагъэр лэзэгъу уцхэм ящэфын арэу зэрэщытэр.

Мэхъанэ зилэ Iофшлагъэхэм ащыщ республикэм ит лэзэплэу еж-ежырэу лэзэгъу уцхэр зыщэфыхэрэм ар зэрэзэхэщэрэр, зэрагъэцакIэрэр, игъом ахэр къырагъэуалэхэмэ нахь аналэ тырагъэтыным, нахь пхьа-

фэе мылькIоу къыхагъэкIыгъэм нахь шлуагъэ къегъэтыгъэным, нахьыбэу ащ рашэфын альэкIыным фэшI, илэс зэкIэлъыкIо-

2013-рэ илэсым зэхэщэгъэ аукцион 918-м яшлуагъэкIэ, егъэжыгъум лэзэгъу уцхэм уасэу ялагъэм ипроцент 18,9-рэ фэдиз къышагъакIэзэ ящыклагъэр къащэфын альэкIыгъ ыкIи мылькIоу а Iофыгъом пэлауагъэхьанэу шытыгъэм щыщ ахъщэу къагъэнагъэмкIэ етIани лэзэгъу уцхэм хэгъахьо афашын амал шылэ хъугъэ.

хэм зэрашы хабзэу, аукцион зэлухыгъэхэр икIыгъэ илэсми зэхэщэгъэх. Ащ фэдэу 2013-рэ илэсым зэхэщэгъэ аукцион 918-м яшлуагъэкIэ, егъэжыгъум лэзэгъу уцхэм уасэу ялагъэм ипроцент 18,9-рэ фэдиз къышагъакIэзэ ящыклагъэр къащэфын альэкIыгъ ыкIи мылькIоу а Iофыгъом пэлауагъэхьанэу шытыгъэм щыщ ахъщэу къагъэнагъэмкIэ етIани лэзэгъу уцхэм хэгъахьо афашын амал шылэ хъугъэ.

Министрэм зэхэсыгъом хэлажыгъэхэрэм аналэ тырагъэгъэ-дзэгъ фэгъэкIотэныгъэ зилэ купэу республикэм исхэм ящыкIэгъэ лэзэгъу уцхэр игъом ягъэгъотыгъэнхэр мы лъэныкъомкIэ пшъэрэлы шъхьалэу щытхэм зэращыщыр. Ахэм амбулаториехэм ифэшъуашэм тетэу ащылэзэнхэм фэшI лэзэгъу уцхэр зэрагъотыплэжыкIыгъ фае а лэзэплэхэм. Джащыгъум ащыщыбэр сымэдджэщхэм ачIэмыгъэгъуальхъэу япсауныгъэ зыпкI

ибгъэтын плъэкIышт. Арэуштэу зыхъукIэ, стационар лэзэнэу ахъщабэ зыпэлухьэрэм нахь шлуагъэ къытышт, нахь сымэд-джэ хьылъэхэм ящыкIэгъэ медицинэ лэпылэгъу шягъэгъотыгъэныр лэшлэх хъушт.

ФэгъэкIотэныгъэ зилэ цыф купэу республикэм исхэм ящыкIэгъэ лэзэгъу уцхэр зэгъэгъо-

ФэгъэкIотэныгъэ зилэ цыф купэу амбулаторнэу зэлэзэхэрэм ыпкIэ хэмылэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм пэлу-гъэхьэгъэным фэшI мы илэсым республикэ бюджетым сомэ миллиони 120-рэ мин 944,3-рэ къыхагъэкIыгъэ рахъухьагъ.

тыгъэнхэм фэшI федеральнэ бюджетым икIыгъэ илэсым республикэм къыфитупшыгъагъ сомэ миллион 231-рэ мин 689-рэ (ищыкIэгъагъэм ипроцент 60,3-рэ). Мы илэсым агъэнэфэгъэ ахъщэр зэкIэ гупчэм къытупшыщтэу къызэрагъэгъугъэхэр министрэм къыхигъэщыгъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ренэу ыналэ тырегъэты медицинэ къулыкъум шыклагъэу илэхэм, амалэу шылэмкIэ лэпылэгъуи афэхъу. Ащ изы шы-хьат республикэ мэхъанэ зилэ фэгъэкIотэныгъэхэр зыфашыгъэ цыфхэм амбулаторнэу ялэзэхэ хъумэ лэзэгъу уцэу ящыкла-

гъэхэр ыпкIэ хэмылэу арагъэгъотынхэм фэшI чыплэ бюджетым 2013-рэ илэсым сомэ миллион 78-рэ мин 409-рэ къызэрэхагъэкIыгъэр. Ар 2012-рэ илэсым елпытыгъэмэ, процент 51,4-кIэ нахьыб.

Арэу щыт нахь мышIэми, лэзэгъу уцхэр ищыклагъэм фэдизэу республикэм илэзэплэ учреждениехэм ягъэгъотыгъэнхэм джыри Iоф дэшлэгъэн фае. ЗэхьокIыныгъэшлухэр мы лъэныкъом зэрэфэхъугъэхэм ишы-хьат лэзэгъу уцхэр зэрарагъэгъотхэрэм фэгъэхьыгъэу цыфхэм псауныгъэр къэхъумэгъэ-нымкIэ Министерствэм зыкы-зэрэфагъэзэгъэ пчъагъэр: тхы-гъэу тхьаусыхэ 81-рэ (2012-м — 115-рэ), телефонкIэ — нэб-гыри 183-рэ (2012-м — нэб-гырэ 407-рэ).

ФэгъэкIотэныгъэ зилэ цыф купэу амбулаторнэу зэлэзэхэрэм ыпкIэ хэмылэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм пэлу-гъэхьэгъэным фэшI мы илэсым республикэ бюджетым сомэ миллиони 120-рэ мин 944,3-рэ къыхагъэкIыгъэ рахъухьагъ. Ар икIыгъэ илэсым

къафатIупшыгъагъэм процент 54,2-кIэ нахьыб.

Ащ имызакъоу, уз хьылъэ зилэхэм апайи шъхьафэу мыль-ку къытупшыщт шIокI зимылэ медицинэ страхованиемкIэ фондми: онкологии уз зилэхэм апае — миллион 44,5-рэ, шъоу-щыгъу узыр зилэхэм ящыкIэгъэ лэзэгъу уцхэм апае — миллион 15.

Арышъ, тэгугъэ лэзэгъу уцхэм язэгъэгъотынкIэ мы илэсым республикэм гумэкIыгъо имылыщтэу.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

ОШIЭ-ДЭМЫШIЭ IОФХЭМКIЭ КЪУЛЫКЪУМ КЪЕТЫ

Ощхым зэрар къыхьыгъ

Ощхышхохэр къызэрэзэкIэлъыкIошхэм, ахэм зэрар къахьыным ишынагъо зэрэщылэм блэкIыгъэ тхьамафэм игугъу къэтшыгъагъ. Ар УФ-м ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Министерствэ АР-мкIэ и ГъэлорышIаплэ ыкIи синоптикхэм къатыгъэгъэ къэбарэу шытыгъ. ГухэкIыми, пэ-шIорыгъэшъэу мы къулыкъухэм агъэунэфыгъагъэр ом къыгъэшпыкIэжыгъ. Ощх зэпымыужьхэм апкI къыкIыкIэ Адыгэ Республикэм ыкIи Краснодар краим япсыхъохэм псэу адэтхэм къахэхъуагъ, шапхэхэм къашIокIыгъ, псэуплэхэм псыр лъэшэу зыщиуцауагъэхэр, иягъэ зэри-гъэкIыгъэхэр къахэкIыгъэх.

Ащ фэдэу, блэкIыгъэ тхьамафэм ошхышхоу къещхыгъэм Кошхъэблэ районым ит къуаджэу Фэдз щыпсэухэрэм зэрар къафыхьыгъ. Ащ иурамхэу Маяковскэм ыцIэ зыхьырэм, Широкем ыкIи Краснооктябрьскэм атет щагу 40-мэ псыр адэхьагъ. УФ-м ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Министерствэ АР-мкIэ и ГъэлорышIаплэ ипресс-къулыкъу къызэритыгъэмкIэ, зыпари хэкIодагъэп, ыгъэфыкыуагъэп, унэхэм арыхьагъэп, ау сантиметрэ 35-рэ икууагъэу ыгъэ-уцугъэ псым хэтэрыкIхэм иягъэ аригъэкIыгъ.

Джыри синоптикхэм узыгъэгъушIонышхо къатырэп. Мы тхьамафэм иапэрэ мэфыщ къещхыштэу, мэфэ зытIоу ащ къыкIэлъыкIорэм зэпыгъэми, мэкъуогъу мазэм иапэрэ ма-фэхэми ошххэр мымэкIэлъхтэу ары зэрагъэунэфыгъэр. Ащ фэшI Адыгеимрэ Краснодар краимрэ япсыхъохэм джыри къахэхъоным, къыдэкIынхэм ыкIи унагъохэм, лэжыгъэ-хэм, социальнэ мэхъанэ зилэ объектхэм къакIэлъэдэным ишынагъо зэрэщылэмкIэ ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ къулыкъум джыри макъэ къегъэлэу, Iофхэм язытет муниципальнэ псэуплэхэм, къулыкъу зэфэшъхьафхэм алыгъэлэсыгъ.

АДЫГЕИМ ИКОМСОМОЛ ИЯ 90-РЭ ИЛЭС ИПЭГЪОКИ

ЯгукъэкIыжъ лъапл

Джэдэжэ районым культурэмкIэ иIофышIэхэр Адыге-им комсомолыр зыщызэхэащэгъэр илэс 90-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэхэм ахэлэжъэх. Концертхэм, зэлукIэгъу гъэшIэгъонхэм тарихъ къэбархэр къащалауатэх, оредхэр ащагъэжынынх. Тхылъеджаплэхэм къэгъэлэзгъонхэр къащызэлэуахых.

— Комсомолыр тищылэныгъэ щыщ. ТикIэлэгъум комсомолым фэгъэхьыгъэ оред макIэп къа-тIоштыгъэр, — ягукъэкIыжъхэм ташагъэгъуазэ Елена Цыганковам, Марина Андреевам, Евгений Цыганковым, Виктор Андреевым. — Ансамблэм тыхэтэу джыри оредхэр цыфмэ къафэтэлэх, тэгъэгъушIох. Евгений Андреевымрэ Елена

Цыганковамрэ анахъэу агу къа-гъэкIыжырэрыр ныбжьыкIэхэм тарихъыр дэгъоу ашIэным, плу-ныгъэ дэгъу ятыгъэным яхьы-лIэгъэ пчыхъэзэхэхьэхэр зэрэзэхэащэгъэхэр ары. Пи-онер организацием къыхэкIыхы, комсомолым зэраштэгъагъэхэр непэм фэдэу къашIэжы.

Хэгъэгъу зэошхэм, мамыр шылаклэм игъэпытэн ныбжьы-

кIэхэр зэрахэлажыгъэхэм яхьылIэгъэ оредхэр ансамблэм къышызэдэлэх. Комсомол бгъэ-хэлъхъэ тамыгъэхэр яджанэ-хэм къахэжыулыкIых. Комсомо-лыр икIэрыкIэу Урысыем шы-зэхэащэжымэ, шIогъэ ин къы-зэрихьыштым М. Андреевам иеплъыкIэхэр къыриIолагъэх. Ащ зэрилытэрэмкIэ, комсо-молым ныбжьыкIэхэр зэфыщэ-щтыгъэх, лъэпкъ зэфэшъхьаф-хэм язэпхыныгъэхэр ыгъэ-пытэщтыгъэх.

Ансамблэхэм оред къащы-зылэхэрэр нахьыбэ хъунхэу фаех. Адыгеим икомсомол Iоф-шIэгъэшлухэр пагъохых.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

КъунчыкIохьаблэхэу МыекIуапэ щыпсэухэрэм гухэкI ащыхъоу афэтхьаусыхэх Хьау-дэкIо Исмахилэ ыкIохэу Мосэрэ Юсыфрэ ашэу Хьисэ идунай зэрихъожыгъэм фэшI. ХьаудэкIохэм, ыпхъоу къэнагъэхэм псауныгъэ дахэ ялэнэу, зидунай зыхъожыгъэ Хьисэ джэнэтыр зыфагъэшъошэгъэхэм ащыщ хъунэу тафэлъало.

КъунчыкIохьаблэхэм яобшествоу «Гугъэм» игъэцэкIэкIо гупч.

Тиреспубликэ иобшественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» игъэцэкIэкIо куп хэтэу Хэкужъ Адамэ ятэ идунай ыхъожыгъ. Шымылэжым илахьылхэм тафэтхьаусыхэ, къыныр адэтэлэты.

Хэкужъ Адамэ иныбджэгъухэр, Адыгэ Хасэм хэтхэр.

— Илэсэу икыгъэм, шэклогум и 25-м псэуалгъэм, ипроекткэ къэралыгъо зэзэгъыныгъэу N 537-р зэдашыгъагъ. Ар ухыгъэ зыхуклэ, Къэлэгъэ-псынымкэ кодексым къызэрэ-дилытэрэм тетэу проект документациер къэралыгъо уплэкун ашышт. Джащыгъэм псэолгъэш-монтаж логшлэнхэм ягъэцклен ыуж ихъаштых. 2014-рэ илэ-сымкэ Краснодар краим ибюджет а гухэлхэм апае сомэ миллион 50 къышхыдалытагъ. Амап шылэ хъумэ, а мылкур нахъыбэ ашышт, — къылауагъ Адыгеим и Прокурорэу Василий Пословскэм Краснодар краим игубернатор иапэрэ гуадзэ къыгъэхыгъэ официалнэ тхыгъэр лэубытыплэ ышлызэ.

Прокуратурэм автомобиль гъогум ишлын ыналэ зэрэтыри-дзагъэм ошлэ-дэмышлагъэ горэ хэлэу щытэп. 2012-рэ илэ-сым, шэклогум къэбарлыгъэлэс амалыбэхэм, федеральнэхэри зэрахэтхэу, 2008-рэ илэсым псыхъоу Лабэ тыралхъэгъэ лъэмыджым фэгъэхыгъэ къэбар мыуплэклогъэр къыхаутыгъыкы а лъэмыджым «лъэмыдж-нэплэхкэ» еджагъэх. Сомэ

«Зэкъошныгъэм игъогу» аухышт

Шьолыгъэрхэм якъэбарлыгъэлэс амалхэм къызэрэтыгъэмкэ, автомобиль гъогу «Улап — Тенгинскэр» зыфилорэм ишлын ухыгъэн зэрэфаем илофыгъо Краснодар краим джы ыналэ тыридзагъ. Шьолыгъэритлуми арысхэм ящыклагъэу щыт проект ыклэм зэрэнэсыштымкэ гугъаплэ щылэ хъугъэ.

миллион 300 фэдиз зыпэлухащт инвестпроектым изэшлэхын Адыгеим щаублагъ.

Федеральнэ программэу «Урысыем итранспорт системэ 2002 — 2010-рэ илэсхэм гъэклэжыгъэныр» зыфилорэм икъэлауаплэхэм къахагъэкли автомобиль гъогу «Улап — Тенгинскэр» (километри 4,4-рэ) зыфилорэм игъэпсын къыдихэллытагъэу лъэмыджыр ашыгъагъ. Проектым изэшлэхын пае федеральнэ ыкли республикэ бюджетхэм сомэ миллион 510-м ехъу къахагъэклигъагъ.

2008-рэ илэсым, шэклогум псэолгъэшныр рагъэжыгъыкы агъэнэфэгъэ плалгъэм ехъулгъэ

аухыгъ. Ятлонэрэ комплексыр — станицэу Тенгинскэм нэс километрэ 1,8-рэ хъурэ гъогур — Краснодар краир ары изыгъэкъужын фэгъгъэр. Адыгеим ипашэхэм гъогур ухыгъэн зэрэфаем илофыгъо бэрэ къалэтыгъ. Ау гъунэгъухэр а лъэхъаным нэмык логтхъабзэм изы-фэгъэхъазырын ыуж итыгъэх.

Джа лъэхъаным къэбар зэ-лыгъэлэс амалыбэхэм Адыгеим ипашэхэр агъэмысэгъагъэх ахъ-щэр тэрэзэу амыгъэзеклогъэу. Ау хэбзэхъумэклог структурэ пстэури — полициери, прокуратурэри, Следственнэ комитетри — зэфэхъысыжъэу къы-зыфэклогъэхэр апэрэ чэзыоу

атлупшыштым епхыгъэу Москва къыхигъэклогъэ мылкъум щыщэу зы чапыч зэрамытыгъ-гъэр ары. Сомэ миллион пчъа-гъэ ахъщэм хатыгъукыгъэу къэбар зэрагъэлугъагъэр мышып-къэу къычлэклогъ.

Автомобиль гъогу Пшызэрэ Лабэрэ Адыгеим езыпхышт-хэр ищыклагъэу зэрэщытымкэ узэмынэкъокъуми хъушт: километрэ шъэ пчъагъэ хъоу чъэрэ Лабэ непэ пстэумкы лъэмыдж зэпырыкыплэ 6 нылэп телыр. Ахэм ащыщыбэмэ язытет уигъэ-

рэрэнэу щытэп. Джы лъэмыдж зэпырыкыплэклэу ашыштым автомобиль гъогухэу «Кореновск — Лэбап — Мыекъуапэ», «Лабинск — Мыекъуапэ — Туапсэ» зыфэплогтхэм арыклорэ транспортыр нахъ маклэ хъунымкэ ишлогъэшхо къэклогт. Автомобиль гъогу «Улап — Тенгинскэм» ипшызэ лахъ ипроект ублагъэ зэрэхъугъэм фэгъэхыгъэ къэбарым гугъаплэ къытыгъ «Зэкъошныгъэм игъогуклэ» цыфхэр заджэхэрэр ухыгъэ зэрэ-хъуштымкэ.

Тхылъыр ныбджэгъу пстэуми анахъ шъхьал

Охътэ кыхъэм телы-тэгъэ программэу «Адыгеим тхылъеджаплэхэм хэхъоныгъэ щягъэшлыгъэныр» зыфилорэм къыдихэ-ллытагъэу, АР-м культурэмкэ и Министерствэрэ Лэапкэ тхылъеджаплэмрэ «Илэ-сым тхылъеджаплэм илофышлэ анахъ дэгъу» зыфилорэ зэнэкъокъур зэхашагъ. Ар жьоны-гъуаклэм и 23-м Лэапкэ тхылъеджаплэм щыреклоглогъ.

Адыгеим и Лышхъэу Тхы-клогъынэ Аслъан автомобилгъу «Газель» ращэфын алгъэ-нынэу ахъщэ шлухъафтын Лэапкэ тхылъеджаплэм ритыгъ. Ащ нэ-мыклогъ, «Умницы и умники» зыфилорэ къэгъэлэгъонэу Гупчэ телевидением зэхышэрэм зы-

хэлажъэм Юрий Вяземскэм къыфигъэшшогъэгъэ тхылъхэу «Умницы и умники» зыфилоу япчъагъэклэ 100 хъурэр республикэм ит тхылъеджаплэхэм афигогъыгъ.

— Урысые унашъом къы-

зэрэщыдихэллытагъэу, къуа-джэхэм адэт тхылъеджаплэхэр нахъ зэтырагъэпсыхъанхэм, ящыклагъэхэр ащэфынхэм пае грантхэм ахэлажъэх,— къелуатэ культурэмкэ министрэм игуа-дзэу Шъэуапцлэкъо Аминэт. —

Субъект пэпчэ зэнэкъокъухэр ащызэхашэх. Ахэм анахъ къа-хэщыгъэхэр федеральнэ гран-тым икыдэхынкэ зэнэкъокъум хэлажъэх. Джащ фэдэу рес-публикэ программэхэри тилэх. Илэс къэс Адыгеим щызэхаш-щэрэ зэнэкъокъум теклогныгъэр къышхыдэхыгъэхэм рес-публикэм къафигъэшшогъэрэ шлухъа-фтын нэмыклогъ Урысыеми ахъ-щэ къареты. Анахъ дэгъоу къуа-джэхэм лог ащызышлэрэ уч-реждениехэм — мини 100, илофышлэхэм — мин 50 къа-раты.

«Культура России» зыфилорэ программэм къыдихэллытагъэу культурэмкэ УФ-м и Минис-терствэ зэхышгъэ зэнэкъо-къум игрантэу сомэ миллион 7-рэ ныкьорэ зэрылыр Ады-геим къыхыгъ. Ащ щыщэу миллион 5-м ехъу тхылъеджа-плэхэм язытет хагъэхъоным, псэолгъэлэхэр, аужырэ шап-хъэхэм адиштрэ гъэцэклогъ-жынхэр ашлынхэм апэлауагъэ-хъашт.

Муниципальнэ образованиеу республикэм итхэм къарыкыгъэ нэбгыри 9 зэнэкъокъум хэлэ-жыагъ. Ахэр ежъхэм ярайон-хэм теклогныгъэ къащыдэхы-гъэхэр арых. Зэнэкъокъум

хэлажъэхэрэм лъэныкыо зэ-фэшхъафхэмкэ шлэныгъэу алэ-клэпыр къагъэлэгъуагъ. Клэлэ-цыклогъ тхаклогхэр зэрашлэхэрэм къыщегъэжыагъэу тхылъеджаплэм имэхъанэ къызылотыкыгъэр егъ-джэн сыхъат цыклогъ нэсэу зэнэкъокъугъэх.

Логтхъабзэм хэлажъэхэрэм культурэм и Илэс фэгъэхыгъэ нэпэплхэр къагъэхъазырыгъэх, сабылхэр еджэным нахъ фэ-щагъэ хъунхэм фелорышлэрэ тхылъхэу ежъ-ежырэу зэхаша-уцауагъэхэр къагъэлэгъуагъэх.

Зэнэкъокъур гъэшлэгъонэу ре-клоглогъ. Тхылъеджаплэхэм яло-фышлэхэм ясэнахъат шлу зэр-алэгъурэр, ащ гухахъо зэрэ-хагуатэрэр зэнэкъокъум нафэ къышхытфэхъугъ. Тхылъыр зы-пэблэгъэ цыфым ищылаклэ нахъ дэгъум зэрэфаклогрэр, цыфышлу хъунымкэ лэпылэгъу къызэрэ-фэхъурэр къеклоглагъэхэм алгъ-гъэлэгъыгъ.

Зэнэкъокъум теклогныгъэ къы-щыдэхыгъэхэм афэгъушлуагъэх, ахъщэ шлухъафтынхэр араты-гъэх.

ГЪОНЭЖЫКЪО

Сэтэнай.

Сурэтыр зэхашъэм къышхы-тырахыгъ.

Гумэклогъоухэм атегушхылагъэх

Общественнэ движениеу «Народный фронт» зыфилорэм и Адыгэ шьолыгъыр къутамэ мы мафэ-хэм лэнэ хъурае зэхышгъагъ. Мы общественнэ дви-жением ишъолыгъыр къутамэ ипашэу Юрий Горохо-выр, къалэу Мыекъуапэ инароднэ депутатхэм я Совет хэтэу Бэрэздж Асыет, Мыекъопэ къэра-лыгъо гуманитар-техническэ колледжым, Адыгэ клэлэгъэгъэ колледжым, искусствэмкэ кол-леджэу Тхыабысым Умарэ ыцлэ зыхыгъэрэм япашэ-хэр, нэмыклогъэри ащ хэлэжыагъэх.

Илофыгъо шъхъалэу къызэрэ-угоигъэхэр зытегушхылагъэхэр гурыт гъэсэнэгъэм ыльэныкы-кэ непэ логфхэм язытет зы-

фэдэр, щыклагъэу ыкли гумэклогъоу щылэхэр ары.

Урысыем хэхъоныгъэхэр ышлынхэм пае исэнахъат хэ-

шыклогъэ физилэ цыфхэр ищы-клагъэх. Адыгеир тштэмэ, тэ-лэгъу: нахъ зызышъомбгъурэ предприятияхэм лог ащызышлэн специалистхэр щылэхэп, ау лог-шлэн амыгъотэу юристхэр, эконо-мистхэр щысых. Тиухэтэ гъэсэнэгъэм ыльэныкыкэ къэ-уцурэ гумэклогъоухэм афэгъэ-

хыгъэу логтхъабзэм къеклогла-гъэхэр къэгъушхылагъэх, яеплы-клэхэр къыралотыкыгъэх. Ти-республикэ логшлэн щырылэным пае ящыклогъэ сэнэхъатхэр зы-щызэрагъэгъотышхытхэ кафедрэхэр къызылаухынхэу, гурыт еджаплэ-хэмрэ предприятиеу еджэныр къызыухыкэ ныбжыклогъ лог

зышхышхытхырэ зэдэлэжъэнхэу, гурыт еджаплэхэм зэхъоклогъ-ныгъэхэр афэшлыгъэнхэм яхы-лагъэу лэнэ хъураем къеклогла-гъэхэм ащышхэм яеплыклогъэхэр къыралотыкыгъэх.

(Тикорр.).

Сурэтыр лэшынэ Аслъан тырихыгъ.

Псауныгъэм икъэухъумэн фэлэжьэрэ унагъу

Непэ зигугъу къэтшы, нэлуасэ шъузыфэтшыхэ тшюигъор цыфышл дэдэу шытыгъэ, Адыгэ шьолъырми дэгъоу шыцэлъашлэщтыгъэ, шлурэ дахэрэклэ джыри зигугъу ашырэ, пэсацэу зидунае зыхъожьыгъэ, Адыгэкъалэ сымэджэщым иапэрэ врач шъхьалэу шытыгъэ Батмэн Казбекрэ ащ илэуж зыгъэдэхэрэ илфыгъэхэмрэ.

Батмэн Казбек шылэныгъэ гъогу къин, гъогу шлагъо къы-
клугъ. 1939-рэ илэсым игъэт-
хэпэ мазэ и 8-м Тэхьутэмькыое
районым ит къуаджэу Шынджые
къыщыхъугъ. Шылагъэмэ, ыныбж
илэс 75-рэ хъуштыгъэ. Ятэу
Мыхьамодэ дзэм къулыкъу ши-
хьынэу ашагъэу, заоу къежъа-
гъэм хэклэдагъ. Шъэожьыер
зыплужьыгъэр янэж-ятэжхэмрэ
янэу Даурхъанрэ.

Ицлыкълугъом къыщегъэжьагъэу
халат фыж зыщыгъхэм яхъуап-
сэу ар къэтэджыгъ. Ары еджа-
плэр къызеухым Мыекъопэ мед-
училищым зыклэклауагъэр. Ащ
ыуж чылэм къыгъээжыи фелд-
шерэу лощлэныр ригъэжагъ.
Икъуаджэ имызакоу, къаплэгъу-
нэгъу къутырхэри къыгъэгъунэ-
щтыгъэх. Нэужым Пшызэ къэ-
ралыгъо мединститутым члэхъэ
ыкли 1971-рэ илэсым къызиух-
клэ, Тэхьутэмькыое район сым-
эджэщым терапиемклэ иотде-
ление ипашэу агъэнафэ. Лэпэлэ-
сэныгъэ зилэ хъугъэ клалэр шлэ-
хэуи Адыгэкъалэ щагъэпсырэ
сымэджэщым иврач шъхьалэу
агъагло.

— Илэс 20-м ехъурэ а лэ-
натлэр тятэ ыгъэцэклагъ, — ело
ащ ыкоу Айдэмыр. — Ащ ыпэ-
клэ поликлиникэм ипэщэгъ. Къэ-
сэшлэжыи сымэджэщым итын
зэрэдэгулэщтыгъэр, ащ ищыклэгъэ
оборудованиер еж ышхъэклэ
къызэригъотыштыгъэр. Чэци,

мафи имылэу ащ лощ дишлагъ
ыкли иплалэм ыпэу аригъэтул-
щыгъагъ. 1992-рэ илэсым нэс,
сымаджэ хъуи отлысыжыфэ,
ащ иврач шъхьалэагъ. Идунае
зехъожьым, тятэ ыцлэ мы сы-
мэджэщым фаусыжыгъ.

Казбек цыфышлугъ, гуклэгъу-
шхо хэлъыгъ. Непи сшыгъуп-
шэрэп гузэжъогу чыплэ сы-
зефэм чэщым садэжэ къызэрэ-
клогъагъэр, сигумэклэ къызэрэ-
дигогъыгъагъэр. Ар зыфэгумэкли-
гъэр гъунэнч. Узэрыгушхон
гъогу дах ащ къыкълугъэр. Анахъ
ляплэр шлуклэ цыфхэм яшлэж
ар къызэрэхэнагъэр ары.
«СССР-м псауныгъэр къэухъумэ-
гъэнымклэ иотличник» зыфилорэ
щытхъуцлэр ащ фагъэшошэагъ,
щытхъу тхылыбьыи къыратыгъагъ.

1963-рэ илэсым Казбек
шъхьэгъусэ фэхъугъагъэр Къун-
чыкхъохаблэклэ Гышхэм яп-
хъоу Шамсэт. Ар егъэджен-плу-
ныгъэм игъашлэм фэлэжагъ.
Нэбгыритлүмэ ялфыгыиц ятэ
илэуж рыкълугъэх, Пшызэ къэ-
ралыгъо мединститутыр къау-
хыгъ. Анахъыжъэу Айдэмыр
Адыгэкъалэ исымэджэщ хирур-
гиемклэ иотделение ипаш, Су-
санэ дунэе мэхъанэ зилэ фир-
мэу «Нутрицием» именеджер
шъхьал, Краснодар дэт клэлэ-
цлыкълугъ сымэджэщым шлэжэ.
Саидэ медицинэ шлэныгъэхэмклэ
кандидат, Пшызэ къэралыгъо
медакадемием шырегъаджэх,

Краснодар дэт клэлэцлыкълугъ
къэхъуплэхэм ашыщ лощ щешлэ.
Ахэм къаклэхъухъэгъэ нэбгы-
ри 7-мэ зы врач къахэкълугъ.

Батмэн Казбек иджэныкыо
машло непэ зымыгъэкуасэрэр
ыпшэкклэ зигугъу къэтшыгъэ
Айдэмыр ары. 1964-рэ илэ-
сым ар къэхъугъ, гурыт еджа-
плэм ыуж, 1981-рэ илэсым,
ятэ зыщеджэгъэ Пшызэ медин-
ститутым члэхъагъ, интернату-
рери ординатурери Краснодар
щыкълугъэх. Ахэм ауж, 1990-рэ
илэсым, Адыгэкъалэ сымэджэ-
щым лощлэныр щыригъэжагъ.

— Илэс 15-рэ хирург къызэ-
рыкълугъ сыщытыгъ, — игукъэ-
кыжхэм ташегъэгъуазэ Айдэ-
мыр. — Силофшлэн ишъэфхэр
слэ къызгъэхъанхэмклэ лэпылэгъу
къысфэхъугъэхэу, хирургиемклэ
отделением ипэщэгъэу Дэунэж
Нурбый, нэужым а лэнатлэр
илэсыбэрэ зыгъэцэклагъэу Лы-
хъурэе Аскэр, хирург лэпэлэсэ-
щтыгъэу Александр Элибеко-
выр сшыгъупшэхэрэп, непи ахэр
сиупчлэжэгъух.

Мы лээхъаным Айдэмыр
аныхъу хирург лэпэлэсэу респу-
бликэм исхэм ахалытэ хъугъэ.
2005-рэ илэсым къыщегъэжъа-
гъэу хирургиемклэ отделением
ипашэщ, ищытхъу нэмыкл ало-
рэп.

**Корр.: Узипэщэ коллекти-
выр сыд фэдиза зэрэхъурэр?
Ныбжыкълэхэр къышхуфэ-
клогъа? Сыд фэдэ амала непэ
шъуилэхэр?**

Б.А.: Отделением нэбгырэ

40 шэлажэ, тызэгъурылозэ лощ
зэдэтэшлэ. Врачхэмклэ тызэ-
рэхъурэр нэбгыри 7: Хэжэ
Мурат, Сихъу Ахъмэд, Аклэгъу
Заур, Даур Алибек, Чэсэбий
Шумаф, Блэгъожэ Мурат. На-
хъыжхэм ныбжыкълэхэр агодза-
гъэу, тызэфэсакыжъэ тызэ-
дэлажэ. Операционнэ медсе-
стра хъупхъэх Лэхъэтыкыо За-
ремэ, Лэшына Аминэт, Хъагло
Сусанэ, Хъодэ Марыет, Хъокло
Саньет, Хъокло Разыет. Тафэ-
раз тимедсестрахэу Напцлэкыо
Заремэ, Тлэшъу Сусанэ, Тхъа-
гъэпсэу Шамсэт, Уайкыокыо
Фатимэ. Непэ палатэ 13-у тилэм
инахъыбэм нэбгырэ зырыз-
тылугъ арылыр. Джы тисы-
мэджэщ зэрэзэтэгъэпсыхъагъэм
уимыгъэрэзэн плэкълыщтэп,
тыщыклагъэр зэтэгъотылэжыи, лэ-
зэгъу уцхэмклэ тилофхэр на-
хъышл хъугъэх.

**Корр.: Апэрэ операциеу
пшыгъагъэр угу къэкълыжэ?**

Б.А.: Сшыгъупшэрэп. Апэрэ
чэщ лощлэгуым сыккълугъэу
нэчэрэзые клалэу зыхэпиджа-
гъэхэр лъыр къыпычъэу къа-
щагъ. Отделением ипашэу Лы-
хъурэе Аскэр дэсыгъэп. А лэ-
натлэр зыгъэцэклэщтыгъэу Дэу-
нэж Нурбый ВТЭК-м агъэ-
кложыгъ. Сэ ащ фэдэ опера-
ције сшыгъэу шытыгъэп. Сы-
дэу щытми, чэщым Дэунэжым
макъэ едгъэлуги, къаглуи опе-
рациер ышлыгъагъ. Хирург лощ-
лэным зэр-мыр сехъулэгъагъ.
Джы тесэжыгъ. Ллэшлэгъу
планэ хъугъэ а сэнэхъатым

сызырылажъэрэр. Гъэрэкло ти-
отделение операцие 900 щыт-
шыгъ. Бригадэ-бригадэу лощ
тэшлэ. Ошлэ-дэмышлэу къытфа-
щэрэри маклэп федеральнэ го-
гушхоу М-4 «Дон» зыфилорэм
тыклэрысышъ. Мары Теклоны-
гъэм и Мафэ, чэщым, сыккы-
щэ, слэзэгъурэр гуклодыгъу:
Очэпщые къырашыгъэ клалэм
ыгу шъэжыеклэ хэпиджагъэ-
хэу лъыр къыпэчъы, зыгорэм
нэбжэсыжышхушхэп. Хэжэ
Муратэ сигъусэу клалэм ыгу
тыдыжыгъэ. Тэри тинасып къы-
убытыгъ, клалэми Тхъэр къыде-
лагъ.

**Корр.: Илэс зауэлэ узэ-
кълэбжымэ, поджелудочнэ же-
лезари операцие зэрэпшыгъа-
гъэр бэмэ агъэшлагъоштыгъ.**

Б.А.: Ар Джэджэхаблэ щыщ
клэлэцлыкълугъ. Чэум тетэу джэ-
гузэ пчэгъу папцлэм къышлохафи,
ыбгъэ цыкълугъ пхырифи ипод-
желудочнэ железа зыщыгъэжъа-
гъагъ. Псынклэу операцие шлы-
гъэн фэгъ. Сеуцуалии, сиамал
къызэрихъэу сыдыжыгъэ. Нэ-
ужым клалэр Краснодар ащэ-
гъагъ, ащ иврачхэм агъэшлагъуи,
ар къызэрэдэхъугъэр зэрагъэ-
шлэнэу сырагъэблэгъагъ. А клалэр
джы дзэ къулыкълугъ ашагъ.

Джаушхэу ыгурэ ыпсэрэ еты-
гъэу Айдэмыр цыфхэм япса-
уныгъэу къэухъумэгъэным фэ-
лажэ. Общественнэ лощлэны-
хэм ар чанэу ахэлажэ. Адыгэ-
къалэ инароуднэ депутатэу тло-
гогъо хадзыгъ, Урысые Феде-
рацием псауныгъэр къэухъумэ-
гъэнымклэ и Министерствэ и
Шытхъу тхылы къыфагъэшъо-
шагъ, нэмыкл тынхэри илэх.

Унэгъо дахи ышлэнэу ина-
сып къыжыгъ. Ишхъэгъусэу
Софие Хъакурынэхъаблэклэ
Беданэккомэ япхъу, исэнэхъатклэ
фармацевт, Инэм щэлажэ.
Зэшхъэгъусэхэм ялфыгыиц
даху зэдэлуги. Анахъыжъэу Нэ-
фсэт ятэ игогу рыкълугъ, Пшызэ
медакадемиер дэгъоу къыу-
хыгъэу цашлэу Адыгэкъалэ щэ-
лажэ. Ибрахъимэ — Пшызэ
технологическэ университетым
иапэрэ курс, анахъыкълэу Ис-
лям Шынджые гурыт еджаплэм
ия 10-рэ класс ащеджэх.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

ТЕКЛОНЫГЪЭР ЗЭОШХОМ КЪЫЗЫЩЫДАХЫГЪЭР ИЛЭС 69-РЭ ХЪУГЪЭ

ТЫРКЪОХЭР

Улагъэр макълыжыи, тыркъохэр ныб-
жырэу къэнэх. Зэо машлом илыгъэ
зынэ пэклэклыгъэхэу, зигупсэхэр ащ
хэклодагъэхэм, Хэгъэгъу зичлыгу хъа-
забыр шыхъушлагъэм, дзэкълэклэу, дзэ
пашэхэу зэо гъогубэр изыкълыгъэхэм
хэти, сыди ашыгъупшагъэп. Заом ичы-
лэгъэ-жъалымыгъэ, итхъамыклэгъо мы-
ухыжэ лыргъужэу, цыф жъугъэхэм
зэфэдэклэ яшлэж хэжъэгъуагъ. Ау
Теклоныгъэшхом имапыр огу дгъоты-
жыгъэш, ар къытфэзышлэгъэ пстэу-
мэ — тидзэкълэп лыхъужхэм, Хэгъэгъу
и Улэшыгъэ Клуачлэхэр зылэ илэхэу ар
зыпшэ ифагъэхэм шъхъащ афэтэшлы.

Зы илэсэп, тлоп, щэп — илэс
69-рэ тешлэжыгъ Хэгъэгъу зэошхор за-
ухыгъэм, ау луызэу, гузэу хэти ащ
ригъэшлыгъэм, хыхыгъэм къыщыклэрэп.
Хэклодагъ ащ цыф бэдэдэ — милли-
он 27-рэ фэдизэу къалытэ. Пцэшуашэм
зэхэдз илагъэп — жъи, кли, сабий
быдзашъуи. Заом ылэбжэ панэ зы-
нэмысыгъэ хъатэ шылагъэп. Адыгеими
нэмык-фашистхэр шыхъушлагъэх 1942-рэ
илэсым шышхъэлум и 9-м къыщегъэ-
жъагъэу 1943-м ишылэ мазэ нэс. Мы
мзэ зытфы-зыхым Адыгэ хэкум, зэу-
аплэм лутхэм афэшхъафэу, лажы-хъакыи
зымылэ насыпынчъабэ — клэлэцлыкълуги,
нэж-лужыи, клэлакли щыфэхыгъ. Ахэм
ащыщ тхаклоу Меркицкэ Рэщыдэ.

Меркицкэ Рэщыдэ Амин ыкыор 1912-рэ
илэсым къуаджэу Хъатрамтыку (Су-
воров-Черкесскэм) къыщыхъугъ, Адыгэ
клэлэегъэджэ техникумыр къыухыгъ,
Адыгэ шлэныгъэ-ушэтэкло институтым
лоф щышлагъ. Ащ лэпкы фольклорыр
лэшэу икласэу, къыгъэгъунэу шытыгъ.
Адыгэ лорылатэхэм яугъоин, язэгъэшлэн
лоф дишлагъ. Еж ышхъэклы усэн-тхэныр
хэлъыгъ ыкли къыдэхъуштыгъ. Меркицкэ
Рэщыдэ ытхыхэрэр 1929-рэ илэсым
къыщыублагъэу гъзэтхэу «Адыгэ псэ-
уклэм», «Гъупчъэ-уатэм», «Колхоз бы-
ракхым», «Социалистическэ Адыгеим»
ыкли «Тихахъо» зыфилорэ журналым
къащахиутыштыгъэх. Усэхэр, пшысэхэр
зыдэт тхылхэр клэлэцлыкълугъэм апае
зэригъэфэжыи къыдигъэкълугъэх, уры-
сыбзэклы тхэщтыгъэ. «Лыжэ цыкълумрэ
ныо цыкълумрэ» (1936), «Лыжымырэ
иныжымырэ» (1938), жэрыло лорылатэхэр
дэтхэу «Пшысэхэр» (1939).

Меркицкэ Рэщыдэ зэдзэкълэи лощри
къыдэхъуштыгъ: Т. Шевченкэм иусэхэр
Нач Шъалихъэ игъусэу зэридзэкълыгъэх.
Хэгъэгъу зэошхом ыпэклэ, я 30-рэ илэс-
хэм, адыгэ тхэкълуги 8-у адыгэ литерату-
рэмклэ зэрагъашлэщтыгъэмэ Рэщыдэ ащы-
щыгъ. Гугъаплэ къэзытырэ тхэкълугъ.

Ау Рэщыдэ актылышло-лофшлэклау-
гъэми, ипсауныгъэкклэ фэныкхончъагъэп
— ылэкыо лэаныкыо къыделэщтыгъэп.

Ащ къыхэкълэу дзэм къулыкълугъ шыхьын
ыпэкълэныу шытыгъэп, заор къызежъэми
ащагъэп, чылэм къыдэнэгъагъ.

Окупацием илэхъан нэмыцхэу къуа-
джэм къыдэхъагъэхэм къулыкълугъ афи-
шлэнэу къырауагъ ыкли къырагъэзыгъ,
ау дагъэхын афэлэкълыгъэп. Ар къа-
мыкълугъ, 1942-рэ илэсым икымафэ,
фашистхэр яунэ къаглохи, лыгу зилэ
клэлэ сэкъатыр янэ ыпашхъэ рауклы-
хъагъ. Илэс 30 зэкълэмкли ыныбжы-
гъэр, илагъ унагъуи, бынхэри.

Меркицкэ Рэщыдэ ихэгъэгъу шлупэгъу,
илыгъэ хабзэ зэрэныгъэхэр, игушылэ
зэрэпытагъэр а зэкклэ хъугъэм къау-
шыхъатыгъ. Ипсауныгъэкклэ хыбдэгъэ-
ми, гушхо клоцыллыгъ. Меркицкэ Рэ-
щыдэ тхэкло ныбжыкълэ купэу — Ты-
гъужэ Дышхэкклэ, Уджыхъу Адылджэрий,
Уджыхъу Хъалид, Цухъо Асфар — зэ-
ошхом хэклодагъэхэм зыклэ ащыщэу,
«Ягушылэ ялаши чаныгъэ» зыфилорэ зэхэт
тхылым (1966) иусэхэм ащышхэр ыкли
изы пшысэ-позэм къыдэхъагъэх. Ады-
гэ тхыгъэ литературэм иохътэ гъэнэ-
фагъэ ыцлэ къыхэнагъ, изеклоклэ-шылэ
лыхъужыныгъэм пелэ, фагъадэ. Зыщыщ
лэпкълым, ллэужхэм, илахылы-пыщыщ-
хэм Меркицкэ Рэщыдэ ащыгъупшэрэп.
Мы жьоныгъоклэ мафэхэм, Теклоныгъэм
ия 69-рэ илэс игъэкълотыгъэу зыщы-
хагъэунэфыкълырым, Рэщыдэ ятэшым
ыкыоу Меркицкэ Кимэ усэу ащ фы-
зэхильхъагъэр мыщ къыклэпкълугъу къыхэ-
тэуты.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Шлуклэ уахэт

*Сигупсэу Рэщыдэ, сятэш лушъаб,
Узылпыкълугъэр гугъэм ифаб.
Зымы уиягъэ о ебгъэкълыгъэп,
Цыф игъогупэ шлузэпычгыгъэп.*

*Нэмыц жъалымхэр емынэм къэкълых,
Тхъамыклэгъошхор ахэм къапэклы.
Ухые дэдэу, уашломынагъэу,
Сыд пай ппсэ хахи игъонэмысэу?!*

*Хэта джы уянэ шъхъащыхъабыштыр,
Хэта джы уятэ зыгъэплэжыштыр?
Сабый цыкълугъ о къыпкълэныгъэхэм
Хэта анэпсхэр зыпэкълыжыштыр?*

*Сятэжэ тхъамыклэм ыгу мыжъуагъэмэ,
Ар жъгъэи цыкълугъ зэхэтэкълони.
Сянэжэ лушъабэм ыгу гъучлыгъэмэ,
Гухэклы шлуцлэм ар ыгъэткълони.*

*О уцэлэфэ шлу плээгъурэ хэкум
Плэкклэ къэмыгъанэу уфэлэжыагъ.
Узэмыблэжъэу уиклэсэ лэпкълым
Клэнэу илагъэр клэуугъоягъ.*

*Птхыгъэу къэнагъэхэр уисаугъэтэу
Пхъорэльфы цыкълугъ уижау члэт.
Уигупсэ цыфхэм ащымыгъупшэу
Непэрэ мафэми шлуклэ ухэт.*

МЕРКИЦКЭ Ким.

ЦЭЙ ЕВГЕНИЙ СУЛЕЙМАН ЫКЪОР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭС 90-рэ ХЪУГЪЭ

Я XX-рэ лэшлэгум ия II-рэ ныкъом зитворческэ гуахъо анахъ зызыубгъуэу, сурэтшын искусствэм зыми хэмыкноклэрэ ежъ илэгъо гъэнэфагъэ шыпхырызыщыгъэ Цэй Евгений Сулейман ыкъом икълэмыпэ шылэныгъэм изэфэнчъагъэ ыгъэунэфэу чаныгъ. Ылэгъурэм нахыбэжъ гуклэ сурэтышым

ыщэчыщтыгъэр. Шылэныгъэр зэрэжъалымыр зэхышлэпэу, ушэфыгъэ хэмылэу, хэбзэ тетыгъор зылыгъэмрэ цыфкъызэрыклогъэрэ зэмышлэныгъэу азыфагу дэлхэр занклэу илэшагъэхэм къащигъэлыагъоштыгъэх. Шыпкъэм фэкъаигъэу шылэклэ-псэуклэ хабзэм инэшэнэ дэйхэр исурэтхэм сепэтым ащыкыгъэклэщтыгъ. Ау хэбзэ лофышлэхэм ядагъо къэзылорэр яджагъу, изэчый ин нэмыплэ-«утын» джащ паеклэ рахыгъ. Илэпэ-лэсагъэ къыпкъырыклэу, лумпэм, пыдэ Цэйр ашыгъ. Шьорышыгъэм, дэубэ-дэшагъэм дихъыххэрэм сыдигъуи «зыху исхэм яорэдба кырагъэщы-рэр», ау сурэтышлэу Цэй Евгений сьд мылкъуки, тхьагъо-кли зигупшысэ лофшлагъэхэр

Цэй Евгений жьоныгуа-клэм и 11-м, 1924-рэ илэ-сым къуаджэу Шынджыкы-щыхъу. Ятэу Цэй Сулейман зэлъашлэрэ тхаклоу Цэй Ибрахимэ ышыгъ. Янэ къэ-зэкъ бзылфыгъэ еджагъэу, къоджэ клэлэгъэджагъ, революцие ужым адыгэ къуаджэм

къышызэлухыгъэ ублэплэ еджаплэм шлэныгъэр чилъхьагъ.

Цэй Сулейман къэшъокло-джэгуаглоу шытыгъ ыкли клэлэгъэджэ ныбжыкыклар зэрелэгъоу ыгу рихъыгъ. Ежъ Анастасия Поповами (Евгений янэ хъуштым) клэлэ чэф зэклужыклар ыгу ыштагъ. Бэрэ пэмытэу къэзэрэщагъэх, 1924-рэ илэ-сым шьаор — Евгений къа-

Цэй Евгений зэрэщы-тыр, творческэ амалы-шхо зэрэлэклэпыр, гупшысэ щэрыохэр зэри-лэхэр пстэуми, зикласи зимыкласи, зэхашлэ-щтыгъ. Цэйр «илэшагъэ рыпшынажыкыгъ» зыфа-лорэмэ ащыщ. Шылэ-ныгъэм мыхъун пстэуо хэлъыр ыгъэунэфэу су-

Къэлэмыпэ чаныгъ

фэхъу. Ау янасып кыхьагъэл, гъашлэм зэгуищыгъэх. Зыгорэм иунэ къуапэ члэхъу Сыбыри шылагъэх, ау хымэ чыгуи Сулейман зыщэлэм, Анастаси-ерэ клэлэмрэ Краснодар къэ-клогъыгъэх. Ащ дэжъым са-быим мэзи 9 нылэп ыныбжы-гъэр, ятэ къышлэжынаэуи шы-тыгъэл.

Евгений Краснодар еджаплэр къышлуи, илэс 18 ыныбжыу фронтим лухагъ. НКВД-м ича-стхэм ахэтэу «Голубой ли-нием» щызэуагъ, Прибалтикеми шылагъ. Шьобжхэри тещагъ-хэ хъуагъэ. Зэо ужым, Текло-ныгъэр къызыдахым, иеджэн Краснодар художественнэ учи-лищым шылыгъэклогъагъ. Бэ темышлэу къычлэкыжы, къы-щагъ. Илэс зэпыуплэ фэхъу-гъэу а училищ дэдэм члэхъа-жыи, къыухыжыгъ. Цэй Ев-генийрэ ишхъэгъусэу Раисэ Ивановнамрэ зы клэлэ зэдэ-плугъ, тлурэ лэшлэгъэ ин зы-хэлъ цыфыгъэх — бзылфы-гъэр — дэкло-бзэкуагъ, Цэйр — сурэтышылъ. Лоф зэхэдз амышлэу, театрэ мастерской-хэм, организацие зэфэшъаф-хэм ягъэдэхэн-гъэклэрэклэнклэ лоф ащызэдэшлэщтыгъ. Чэщи, мафи нэрылэгъу агитациеми-клэ плакатхэр ытхыщтыгъ Цэйм, мастерской пльышор зилэ унэжъ цыклар шлункыгъ, цы-клогъэ, нэдэплэплэ зигъотклэ,

гупсэфынчъагъэу хэлъыгъэр исурэтшыгъэхэм ащызэхэошлэ. Ежъ псауэ, зэзакъо къэгъэ-лэгъон зэхыщэгъагъ, ау кри-тикхэм алэгъуэгъэр дэим идэ-ижъэу алозэ, зы гушылэ фаби илофшлагъэ къыралонлагъэл. Ащ фэдэ фыщытыклэм цыфыр ешхы, елажъэ. Евгений ипса-уныгъэ ныкъо-тыкъо нахъ дэй мэхъу. Гукъаомрэ гугъэмрэ азыфагу итэу сурэтышлэу Цэйр шылагъ. Игъашлэ зыщыкыуагъэр Краснодар. Сьд гумэкл-гукъао фэхъуми, къэлэмыр зыкли ыгъэтлылгыгъэл, фэлыгъыфэ ытлупшыгъэл. Етлупшыгъэу жи-вописым, анахъэу графикэм арыл сурэтхэр ышлыщтыгъэх, джа творческэ сыхъатыпэхэм игууз-лыузи, имыфэшъошэ уты-ныбэу къыраххэри цагъэгъуп-шэщтыгъэх. Ылхъэ къырыклуа-гъэм ишыхъат исурэтэу «Не-большая заметка урбаниста» (1977) зыфилорэр. Ащ исюжет цыф къабзэу, хьалэлэу лэагъэм зылэхэмклэ зыщызыухъумэрэр ыгупчэ ит. Мы сурэтми ыгъэ-губжыпагъэр нахыб, ыгъэгъу-шлэагъэм нахъэу. Къызэрэс-луагъэу, ипроизведениехэр — лэхьитлэ инэу — живопись ыкли графикэм зэралых. Шылэны-гъэм хэлъ къончагъэр, жъа-лымыгъэр живописым илэ

сурэтшыгъэхэм ащызэхэошлэ. Мы произведениехэм япчъагъэ 116-м нэсы. Гупшысэ инэу ащыгъэунэфыгъэм дештэ шьошэ лэпклэ-лэпклагъэу зэрытхэри. Цэйм итворчествэ тлоу зэголь: бзылфыгъэ лэагъупхъэхэм ядунай къызычырилотыкыхэрэр ыкли Дунаир зыцыцырэ шэп-хъэ-хабзэхэр зыщыгъэунэфы-гъэхэ лофшлагъэхэр. Ахэм гу-фалпэу узяпллыклэ, апэрэмэ — нэфынэр, лэпклэ-лэпклагъэр, лэпс-лэпс дэхагъэр къахэщы, ятлонэрэхэм — шлунклэ онтэ-

Шыпкъэр сыдигъоми къэнафэу хабзэ — пфэгъэ-быллыщтэп. Цэй Евгений итворчествэ зигунэсэу лыпллэхэрэм лэпэлэсэм икартинэхэр къалэгъу-жыгъэх, ахэм сурэтышым ыпси агъэгъушлэагъ. Къэгъэлэгъонхэр я 90-рэ илэсхэм Краснодар, Мыекъяуапэ, искусствэхэмклэ Тэхьутэмькыое еджаплэм ащызэхэагъэх. Ахэм ягуапэу цыфхэр япллыгъэх, сурэтышым икълэм зыфэда-гъэр зэрагъэшлагъэ ыкли илэ-шагъэхэр, ипроизведениехэр агуклэ аштагъэх.

гур, гупшысэ хылыгъэр клигъэт-хъэу ащзэклогъ.

«Глубоко несчастный ко-роль», «Король», «Всадник», «Пожирающий детей», «Люди — собаки» зыфилорэ сурэт-хэр бгъэгъулачлэм ымакъэ зы-щызэхэлхыхэу, къырилотыкыхэу гъэпысгъэх.

Сурэт купэу «Женские об-разы» зыфилорэ (тхьэпэ 14) хъурэр, гум рэхъат ригъэгъо-тэу, нэфыпс маклэр хэлъэу щыт.

Къыхэзгъэщмэ сшюигъор сурэтышлэу Цэй Евгений гушхо

2006 — 2007-рэ илэсхэм искусствэхэмклэ Къокыплэм шыпсэурэ цыф лэпкхэм я Къэралыгъо музей Темыр Кавказымклэ икъятамэу Мые-къяуапэ дэтым Цэй Евгений илэшагъэхэр зыхэлъ къэгъэлэгъон инхэр щызэхэагъагъэх, ахэм альпэсэ хъуагъэр Цэйм итворческэ клэнэу Евгений ыкъоу Валерий мы музеем къыригыжыгъэр ары. Мы кол-лекцие сурэтышым икълэ-мыпэ къыпкыгъэ осэшлэу зилэ произведение 2641-рэ хэлъ,

зэрилагъэр, ралуи, раши къы-мыгъэуцоу, шлур, дэхагъэр, гуп-шысэ зэфэ иныр зэрилэжы-гъэхэр ары. Творческэ клэн бай къыгъэнагъ, ащ зэрифэшлэ-шэу укытегушылэн зыхъуклэ, искусствэм хэшлыкышхуи фы-уилэу, произведение пэпчэ-клогъылыр клэбгъэтхъызэ, нэ-клогъуагъэ птхын фае. Сэ сит-

ахэр сурэтышлэу Цэй Евгений зыфэдэгъэ шыпкъэр пшлэным-клэ шыхъатышлэх. Зыми хэмы-клогъэшт лэшагъэх, тын лэапл сурэтышлэу Цэй Евгений къы-гъэнагъэр.

МАМЫРЫКЪО Нуриет. Сурэтым итыр: Цэй Евге-ний ыкли ипроизведениехэм ащыщхэр.

Алыухэм япхъоу Аллэ тлэкълэ шлагъэу Москва щэпсэу, тлэкълэ шлагъэри, бэклэй, кло, тэ, адыгэхэм, зэпстэури зэклэщэгъэ хъазырэу къатлоу тесагъ, клэлэ дэгъу дэдэ игугъу тэшлми, «клалэ хъушт ар, узыгъэпцлэштмэ ащыщэп» тэлэ. Арышъ, Аллэ фэгъэхьыгъэу къапломэ, бзылфыгъэ хъарзын, Москва зыщыпсэурэри илъэсипшлэп, тлэкълэп, Москва щеджагъэу, гъэсэнэгъэ щызыгъотыгъэу мы Темыр Кавказым икыгъэмэ зымышлэрэ ахэтэп, илэпылэгъу зыщыклагъэу, джэуапынчъэу кылуиыгъэкыжыгъэу зы нэбгырэ ахэтэп — сэ сшлэрэп ащ фэдэ. Аллэ Москва дэт университетэу Ломоносовым ыцлэ зыхьырэм филологиемклэ ифакультет кыуухыгъ, дунэе литературэм итариыхъ зэзыгъэшлэрэ институтэу М. Горькэм (ИМЛИ) зыфалорэр ары. РАН-м щыщ) ыцлэклэ щытым илофышлэ шъхьал, филологие шлэныгъэхэмклэ доктор, профессор, тхылъ пчъагъэ ытхыгъ — зыпылтыр жэрыло усэныр, эпосэу «Нартхэр», адыгэ-темыр-Кавказ литературэхэм язэгъэшлэн. Аллэ игугъу мырэуштэу кызыклэсшырэм лыпсэу илэр ары — зын кылыфыгъэ зэшыпхъум фэдэу Аллэрэ Лейлэрэ шлу зэрэлъэгъух, илъэс пчъагъэми зэгуремылонхэу уахътэ кыыхэкыгъэп,

Лейла — ханум

фитхыгъ, урысыбзэклэ фитхыгъ (Ехьуллэ Сэфэр урысыбзэклэ усабэ ытхыгъ), оредыр бэрэ тирадио кылоштыгъэ, сэри сыгу рихъэу щытыти, кыыхэсыдзагъ: *Гор твоих я не видел давно,*

Къоджэ шэнэу, адыгэ хабзэу янэ кыыхилъхъагъэр зэ нэмылэми лэпызэу кыыхэ-кыгъэп: плонэн хъумэ, игъашлэм гъогум тет — конференция ыломи, диссертация къэухъумэн лэфми, непэ Москва щылэмэ, неущ е Баку, е Тбилиси, е Алма-Ата кыиклэмэ, етлани Москва кыгъэзэжъэу, хэгъэгу е дунэе форум горэм хэлажъэ. Ишъ-хъэлъытэныгъэ щыгъушпагъэп.

тлэри гъэсэнэгъэшхо зилэ цыфых, ащ лъэпкъ шлэныгъэм, лъэпкъ лэжыгъэм афэгъэхьыгъэм зы гушыл е гушылитлуклэ уасэ афэлпшын плэкълэныу щытэп. Етланэ: Лейлэ нэлуасэ сыфэзышлыщтыр Алл ары: Москва сыкылагъэу хъакълэным сисэу телефоным кытеуагъ: «Ошлэ, сикъош, — ело Аллэ, — Лейлэ къэулагъэу садэжъ щыл, нэлуасэ зыкыпфилшы шлоигъош, укыреклоклэгъэмэ лъэшэу тигопэщтыгъэ».

Зэралорэм шъхьарыклэу бзылфыгъэ лъэгъушхъ, бзылфыгъэ зэкълэжъ Лейлэ: напцэр лужоу тетхылагъэу, нэбзыцкыхъэмэ, чан-чанэу нэ шхонтлэ лухэр къачлэпхыгъ, уасэ кыпфилшэу кыопллы, уасэ кызырэрпфилшырэри, уасэу кыпфашлырэри ыгъэгъуащэхэрэп, ежъ уасэ фэлпшын умылэкълэныу гъэпсыгъэ — зыгъэ-цыкълэ лэф хэлъэп, ымакълэ ыудэгъу зыуплэцлэу гъэбылтыгъэ дэхагъэ зыфилшырэп, зэрэдэхэр эшлэ, игушыл, ишысыкыл, иплэкълэ ар къахъшыл, ышъхъац лужу зэтэльэу ышъхъэпхъыгъ тель — пщыгуащ алоу зэхэпхыгъэмэ е лъэгъушхъэмэ, хэпхыни хэлпхъыни ишыклагъэп, пщыгъош шыпкыгъэу пщыгуащ. Зи ащклэ Ехьуллэ Сэфэр, уса-клор ары зыфалорэр — хэу-кыуагъ плон плэкълэщтэп, оред

Твоих глаз не ласкал ни-когда, Не любить не могу все равно

Твое солнце, твои города. Лейла, Лейла, я не слы-шать тебя не могу.

Лейла даха, образ твой навсегда сберегу.

Оредыр ежъми дэгъоу ашлэу кычлэкълэ. А пчыхъэм бэ тызтегушылэгъэр — тилъэпкъ, тикультур, лъэпкъым кыры-кылагъэр. А лэфхэр сапашхъэ ис бзылфыгъитлэмэ дэгъу дэдэу ашлэхэу кычлэкълэ, шлэныгъэм игъунэпкъэ чыжъхэм ахэр анэсыгъагъэх, сэ ахэм ялбытыгъэмэ, чэтжъые цыкълэ плонэу сызэпхыжыгъ, ежъхэм ар къагурылогъэн фае, ау сшлэ сшлоигъор зэрэбэм фэлл кысфэгъэгъоу, япсалъэ кысфэгъэгъушъэбзызэ кыздэгъушылэгъэх. А мафэм кышы-ублагъэу тлэми «сшыпхъу» слозэ сяджэ — узэгурьоным фэлл уасэ зэфэлпшыжыным фэлл, зы ныбэ укыкълэ фаеу щы-тэп... А лъэхъаным тлэри шлэ-ныгъэхэмклэ кандидатыгъэх, тхылъ тлэрытлэ-щырышхэр кы-хауыгъэу щытыгъ: Аллэ МГУ-р кызырэрпхыгъэр къэслогъэх. Лейлэ Ленинград (джы Санкт-Петербург) икларыклэу фаусы-жыгъ) дэт университетыр кы-ухыгъ, аспирантурэ еджэгъур

Москва (ИМЛИ-м) щы-хыгъ, ары кандида-ти, нэужым доктори зыщыхъушхэр, ежъ кыуаджэу «Псэу-клар» зыцлэм (Щэр-джэсым) кышы-хъушхэр, щеджагъ, ылапсэу ылытэрэр мы кыуаджэр ары. Къоджэ шэнэу, ады-гэ хабзэу янэ кы-хилъхъагъэр зэ нэмы-лэми лэпызэу кыыхэ-кыгъэп: плонэн хъу-мэ, игъашлэм гъогум тет — конференция ыломи, диссертация къэухъумэн лэфми, непэ Москва щылэмэ, неущ е Баку, е Тбилиси, е Алма-Ата кыиклэмэ, етлани Мос-ква кыгъэзэжъэу, хэгъэгу е дунэе форум

хэсыгъэх Клышъэкъо Алими, Давид Кугультиноври, писатель цлэрылохэр, критик инхэр. Клы-рэ пэгъоклыи шъхъаеу, зэрэ-зэбгъодэкылгъэхэр сшлэрэп (сэ лэфхэр сшлэхэти, вокзалым

Лейлэ лэпкъым фишлагъэм илъэс пчъагъэ хъугъэш шлуклэ цыфхэр рэлажъэх — еджэ-хэрэми, езыгъаджэхэрэми лэпылэгъу афэхъу — тхылъ 20 фэдиз ытхыгъ, ахэр тхылъ цыкълэ-шъоклэхэп, ахэм лэпкъымклэ мэхъанэшхо ял, шлэныгъэ лэпкъым укыкълэу уасэ къафэлпшын хъумэ, шлэныгъэ иным лэпсэ-шхо-лэпсэ пытэ щагъотыгъ.

шъэкъоми Давиди гушылэ да-хэхэр Бэгъым кыфалыагъэх, дэгъоу кызызехифэу кыгу-щылэгъагъ Феликс Кузнецов-ри. Усаклоу Олег Попцовыр кызызегушылэм, Бэгъым дэхэ-клаеу кыфычлэкълэу, жэрыло усэм фэдэу отхэклэ, поэт ухъу-

сыздашагъэп), Лейлэ ежъ-ежъы-рэу хъакълэным къэкълонэу хъугъэ, сэмэркъэуи фэдэу, ау ллитлэмэ анэ машлор кыкыл-гъэкылгъ, «Мары, — ело, сэ зыкысфэгъазэшъ, — банке-тым пае азэрбэджанхэм мылэ-рысэ дзыо кыпфысагъэшагъ», мэхъышъ, зэклэ щэгъушпэжъы.

Ау зэрэхъугъэр тымышлэу, советым кызызегушылэ нэуж, Лейлэ кытхыгъэ отзывэу мыхъур (печать) зэдзыгъэри зыдыхъыжы, Черкесскэ клэ-жыгъэ. Клэхэкылгъэр бэн фае, зы мафэ нахъ темышлэу Чер-кесскэ клалэ кырыгъэкыл, диссертацием пае ытхыгъэхэр къарыгъэхъыжыгъэх. Джарэу-щтэу лэфэу зыпылтым егъэ-гумэкыл, фэшъыпкъ. Ащ унагъо-ри дилыгъыжъа, янэ аужырэ илъэсхэм сымэджэ хылыагъ, ащ упылтын фэагъ неп имылу, неущ имылу, жъым жъы лэф, псылэгубжъэ къэзытыштыри, фэгыклэн-фэлэкълэныр ар хэ-тыжъ. Арэу щытми, Лейлэ гу-шылэ лаеклэ кыуаджэм шыкълэ-барыгъэп, зянэ зыфэмылы-гъыжъхэри джы адыгэмэ къа-хэкълэхэ ыублагъ. Лейлэ ишъ-хэгъушхэи псау дэдэхэм ащы-щыгъэп, ыкыо закълэу игъонэ-мысэу дунаим ехыжыгъ. Кы-ныр ежъ игъогу рэкълэ нахъ, о гъогоу фэлпшырэм кырыкълэ-щтэп, репщэкълэнышъ е дэб-гъэхынышъ, кызызбгъэбгъу-клон плэкълэщтэп. А зэпстэур кызы-класлорэр, Лейлэ адрэ цыфхэм афэд, хъар илэуи бэрэ кы-хэкыл, кын кыфыкълэныгъэми, зэрэпэсыгъэу пэгъоклы. Ау кын сэлъэгъушъ, гухэкълэ непэ сшлэшъ ылоу зыгъэтхъамыклэу, зыгъэп-сэкълэу, ылэмычлэ ылблыгълэ

гъэу кыкылырэп. Ащ ыуж Лейлэ гушылэр алыхыгъ, Попцовым кылыагъэр илэуытыплэу кы-гъэтхыгъ: народым ыжабзэ лъапсэ фэзымышлэрэр усэкълэ ин зэрэмыхъуштыр урыс по-эзием кыыхэхыгъэ щысэхэмклэ кылушыхъати, Бэгъым иусэхэм кытегушылэгъ: «Бэгъым янэжъ Бэрэтэрэ Хъабидэт жэрыло усэ-хэр кыпфэзылэжыгъэ, народнэ оредхэр бэдэдэу зышлэрэ бзылфыгъ; ащ ифэмэ-бжы-мэ кытехыагъэмэ, Бэгъым щытхъоу фэлпэгушхэ фае нахъ, ар емыкълэу, усэным хэмыхъэу плытэнэу щытэп».

Ащ пыдзагъэу Бэгъым ытхы-гъэхэм хэушъхъафыкыгъэу къа-тегушылэгъ, Лейлэ ытхыгъэр ащ фэлл нэклэушхэ 17-у кычлэкълэ, ащ щыщэу ар зы нэклэушхэи кеджагъэп, усаком ытхыгъэ-хэм ыгуэрэ ышъхъэрэ кызырэгъ-эушхыгъэр ащи кыгъэлъагъо. Лейлэ кылыагъэр Бэгъым иусэн лэфы фэллэу нэужым статья шъхъафэу кыхэтыуыжыгъ.

Шлоу ышлэрэр бэ джы кызы-нэсыгъэми. 1979-рэ илъэсым ибжыхъэ хэкълэагъ. Доктор диссертациер кысыухъумэнэу

Лэфэу зыпылтым егъэгумэкыл, фэшъыпкъ. Ащ унагъори дилыгъыжъа, янэ аужырэ илъэсхэм сымэджэ хылыагъ, ащ упылтын фэагъ неп имылу, неущ имылу, жъым жъы лэф, псылэгубжъэ къэзытыштыри, фэгыклэн-фэлэкълэныр ащ хэтыжъ. Арэу щытми, Лейлэ гушылэ лаеклэ кыуаджэм шыкълэбарыгъэп, зянэ зыфэмылыгъыжъхэри джы адыгэмэ къахэкълэхэ ыублагъ.

Тбилиси сыщыл, Бэрэтэрэ Хъа-миди, Пэнэшъу Сэфэри, адрэ синыбджэгъу клалэхэри сигъу-сэх, кысфашлэн амышлэу зэкълэ мэгълэ, Москва, Дагестан, Осе-тием кыарыкыгъэ хъакълэхэри щылэх. Лейлэ къэкълонэу тежэ — Алма-Ата оппонентэу кы-шыгышылэ, Баку кыекълэжыи, ащ докторскэ диссертацием иоппонентэу щытыти, ащ кы-шыгышылэи, Тбилиси мэхлоукълэ кыкылагъ. Бэрэтэрымрэ Сэфэр-

чылъхъэу тлысыжыгъэп — кыгъэшлагъэм ышлэн фаер ышлэзэ кырыекълэ шлэныгъэм, зымы ежъ ышъхъэкълэ илофыр ыпшъэ рилъхъагъэп, зымы лэпы-лэгъу лэфклэ фыреокылгъэп, мы-тэрэзым утефэмэ, непэ кып-филшэрэу неущ кыуымыхъо-ныжыныу амал илэп. Афэл-шлэшъумэ, нахъышлу...

Лейлэ лэпкъым фишлагъэм илъэс пчъагъэ хъугъэш шлуклэ цыфхэр рэлажъэх — еджэ-

хэрэми, езыгъаджэхэрэми
лэпылэгъу афэхъу — тхылъ 20
фэдиз ытхыгъ, ахэр тхылъ
цыкълу-шъокълухэп, ахэм лэп-
кымыклэ мэхъанэшхо ял, шлэ-
ныгъэ лэныкыом укыклэу уасэ
къафэлпшын хъумэ, шлэныгъэ
иным лэпсэхшо-лэпсэ пытэ
щагъотыгъ. Лейлэ аспиранту-
рэм зычлэхъэм, адыгэ лэпкь
(щэрджэсри зэрахэтэу) лите-
ратурэм хэхъо дэхэклаехэр
ышлыгъахэхэу шытыгъ, жанрэ
пстэуми (рассказым, повестым,
романым, поэмэм, драмэм)
арылъэу произведение тхы-
гъэхэр щылэ хъугъахэгъэ —
«мары литературэ тхыгъэу тэри
тил» плонышъ, урыгуцылэнэу
дэхэклае зэлуклагъэу хъугъэ.
Щэрджэс литературэм изакъо-
ми, жанрэ пстэури шыуцугъагъ,
ацлэ чыжъэу лунэу атефэу
тхаклохэри шылагъэх — Ды-
шлэкъл М., Охъутэ Абдулахъ,
Гоцэкъо Хъусин, Къхъохъур,
нэмыклэхэри нахъ ныбжьыкла-
лохэу, нэужым цлэрылоным нэ-
сыгъэхэу. Ащ фэдэ хъугъэ-шлэ-
гъэ хъарзынэм лъапсэ имылэу
хъурэп — къежъаплэ горэ егъэ-
унэфы, гъогу хэщыгъэ горэ

Апэрэ лощлэгъэшхоу Лей-
лэ ышлагъэр, узэрэплыштым-
клэ, щэрджэс литературэм
изакъоу фэгъэхыгъэми, лите-
ратурэ ныбжьыклэхэм ахэхъо-
ным фэшл шыклэу бгъэфедэн
фаехэр ащ кычлэгъэшхэу,
теоретическэ гупшысабэ шы-
зэфихысыгъ. Литературэ ныб-
жьыклэхэр кын хэтхэу кы-
зэрэхъуштыгъэхэм игугъу а
лэхъаным Лейлэ шхъэхыгъэу
кылопэнэу хъугъэл, кылуагъэ-
мэ, енэгъеж хэмылэу, икъэ-
лэм зэпаклыныешъ, ышхъэ
шлурагъэхыштыгъэ. Ау а кын-
хэри лэклэб дэдэ ышлыгъэхэп,
партием кыгъэуцугъэ тезис
шхъалэу (народ цыкълухэм
литературэ ялагъэл, Октябрэм
ыуж ащ фэдэ амал ащ загъо-
тыгъэр) кыгъэуцугъэм дыри-
гъаштэ фэдэзэ, лэпкь лите-
ратурэхэм пасэм кыклэу лъап-
сэхэр зэрагъотыгъэхэр, ахэм
яфэмэ-бжымыэ къазэрэтэхъа-
гъэр хэклэплэ шхъалэу тео-
ретическэ гупшысэм фешы.
Шлэныгъэлэжыын лощхэмклэ
амалышхохэр зэрэлэклэлхэр
Лейлэ мы тхылъым кыщи-
гъэлэгъуагъ. А тхылъыр ыльап-

екъуба, сыадыгэ бзылфыгъ,
унэгъо машлор сылэжъэу, он-
джэкъыр къэсыухъумэу сыщыс-
ми хъугъэ» ылуагъэми, зыми
емыклэу фишлыныеп: кыфэт
щымылэу лъэгъупхъ, гъэсэныгъэ
лъагэ зэрэлэклэлхэр гъуащэ-
рэп, бэрэ къэгъушылэу зэхэс-
хыгъэшъ, къэгъушылэу хъумэ,
къемыдэлурэ цыф зэхэсхэм
къахэклрэп — кыломэ зигъор
ешлэ, кызыэрлор амалы лэклэлъ,
бзэ къэбзэ, бзэ чан лулъ, ыбзэ
фэдэу игупшысы куу, уфаеу
щытмэ, акъыл хэпхынэу гъэп-
сыгъэ. Ар ныдэлф лэныкыу
зылони щыл, янэрэ ятэрэ
къаклэрихыгъэр, гупшысэгъоу
кызыэрэфэхъугъэр маклэ слорэп,
ахэр цыф гъэтлэлыгъэ,
акъылышлэхэу щытыгъэх. Ау
члыр сыд фэдизэу дэгъуми,
умылэжымэ, лэжыгъэ кытын
плэу ушымыгъу. Янэ-ятэхэм
къапкырихыгъэм хигъахъозэ,
Лейлэ кыгъэшлагъэм къехъы,
ары, уахътэ тешлагъэми, ишлэ-
ныгъэ зымыгъэуцэкъурэр.

Кандидатскэм ыуж Лейлэ
тхылъыбэ ытхыгъ, шлэныгъэ-
лэжыгъэ шхъаф фэдэу, хэ-
хыгъэу — гъэцылкыгъэ фэдэу
(нэклубгъо пчъагъэмклэ) статьяу
ытхыгъэр, кыхиутыгъэр (ады-
габзи, урысыбзи, нэмыкл лэп-
кыбзэри ахэтыжъэу) къэп-
лытэн хъумэ, шхъэхэмклэ улэ-
бэн фае. Ауми, тхылъ шхъаф
шлыгъэу кыхиутыгъэхэм яза-
къоми, шлэныгъэлэж инэу
Лейлэ зэрэщытыр гъэунэфы-
гъуаеп. Лэпкь литературэ-
хэм ягъогу лыплъэныр ащ
щыгъупшэу кыхэклыгъэп, ары
паклошъ, амалэу лэклэлъым
хахъо къэс, лэпкыым ылэ-
жыгъэм узэрэклэлэшт гъогу-
пэхэр кычлэгъэшхэу ихабз,
зэхэфын-уплэкълун шыклэу
рихыплэхэрэр егъэбаих, ахэм
клэуш гъэшлэгъонхэр къатых.
Цыфым илэшлагъэхэр — ыгу
кыклэу ышлагъэмэ — зэмы-
гъапшэмэ нахъышлу, «Мыр Лей-
лэ дэгъоу ытхыгъ, мыдрэр ащ
фэдэп» слорэп, ытхыгъэмэ мэ-
хъанэшхо имылэу зы сатыр
ахэтэп. Ауми, бэми, маклэми
цыфым ышлэрэм кыхэхэрэ
члыплэхэр илэх — ащ фэдэх
«От богатырского эпоса к
роману», «Ответственность
слова», «Литература в по-
токе времени», къэсэлэ джыри,
мыхэм язакъоп.

«От богатырского эпоса к
роману» зыфилорэм егугъузэ
еджагъэмэ къагурылогъэн фае,
лэпкь литературэма афэгъэ-

хыгъэу шлэныгъэлэжыгъэ хъа-
лэмэтхэр зэрэтилэхэр. «Сыда
тилитературэмэ лъапсэу афэ-
хъугъэр?» елошъ, упчлэ къе-
гъэуцу. Упчлэм иджэуап фэ-

хэм яфэмэ-бжымыэхэр сыдэу-
штэу тхыгъэ литературэм те-
хъагъэха? Сыда ыштагъэр,
сыда ымыштагъэр? Лейлэ кы-
зыэрлорэмклэ, лэныкыо зэ-

**Лейлэ ытхыгъэр къэлъытэгъуай, зэклэмэ
уакъытегушылэн хъумэ, члыплагъэ ыубы-
тышты, ау игугъу къэмышлымэ мыхъунэу зы
тхылъ ил — «Литература в потоке време-
ни» (2008-м кыдэклыгъ). Лэпкь лите-
ратурэм (адыгэм, Темыр Кавказым щыпсэурэ
лэпкыхэм ялитературэхэр) игъэкълотыгъэу
лэубытыплэ кызыфишлызэ, ахэр дунэе ли-
тературэм щыщы зэрэхъугъэхэр
къегъэунэфы.**

дэу къалуагъэхэри щылэх —
жэрыло усэнымрэ урыс ли-
тературэмрэ. Илпэсыбэрэ ар
къэлэгъэ тезис фэдэу, ууп-
лэкълужыныу щымытэу, акси-
омэ зыфалорэр имэхъанэу агъэ-
лажъэу алыгъыгъ. Жэрыло усэ-
ныр кызымыдзахэхэри тилагъэх
— «сыда Саусырыкыо иджэ-
нэ цунтхъагъэ тэ кытфишлэ-
щытыр?» зылохэрэр зырызыгъэ-
хэми, ащ фэдэхэри шылагъэх.
Жэрыло усэным ыкупкл, имэ-
хъанэ, иамалхэр зыфэдэхэр
игъэкълотыгъэу жэрыло текстхэр
ыгъэфедэхэзэ, кыгъэуцэфагъ.

Лейлэ кыгъэуцэуныфэгъэх
жэрыло произведением къэба-
рыр кызыэрлорэуэрэ, ылэпкь-
лэпкыхэр зэрэзэхэтхэр, ижаб-
зэ зэрэгъэпсыгъэр, цыфым
итеплэз, ишэн-хабзэхэр кы-
зыэрлорэуэрэ шыклэхэр. Аукъо-
дыеу къэлэуагъэу щымытэу, а
лэныкыуабэ хъурэ гъэпсыклэ-
хэр шлэныгъэлэжым кычле-
гъэщых жэрыло произведение
гъэуцэфагъэхэр зэхифыхэзэ.

Жэрыло усэным хабзэу хэлъ-
хэр кызыэрлорэхэу кызы-
шлэхэрэр шлэныгъэлэжъэу ащ
пылхэм зырызэу къахэбгъо-
тэшт: «макъэхэр зэпэбгъэжы-
ухэзэ, къэбарым узэлъыштэу
къэплуатэмэ, джары нылэп
фольклор зыфалорэр», — джаш
фэдэхэр зылохэрэр бгъотыштых.
Жэрыло усэным теория ин
пыл (Жирмунскэр, Томашев-
скэр, Метлинскэр, Пропп, Гу-
севыр, нэмыклэхэр). Ахэм алэ-
жыгъэр ыгъэфедэзэ, адыгэ
жэрыло усэным теоретическэ
лофыгъоу пылхэр апэу зыгъэ-
уныфэгъэр (тэ тилэхъанэ) Лейл
ары. Етлани: теоретическэ
лофыгъоу джыри зы упчлэ къэ-
уцу — жэрыло произведение-

фэшхъафклэ жэрыло усэныр
литературэм тэфэмэ-бжыма-
хыгъ: жэрылоклэ къалуагъэм
фэдэу утхэныр, жэрыло усэ-
ным кыхэхыгъэ къэбар (сю-
жет) бгъэфедэныр, жэрыло
лэжыгъэм лэпкыым игулы-
тэ, игупшысаклэ, иакъыл (ифи-
лософия) куоу къэууытыу
утхэныр. Аужырэр анахъ кын,
аныхъ лэжыгъуай. Ахэр зэклэ
Лейлэ гупшысэ хъарзынэклэ
еушэтых, шлэныгъэ лъапсэ ялэу
ешы. Тхылъым ызыныкъор
литературэ тхыгъэу адыгэмэ
алэжыгъэм фэгъэхыгъ —
упчлэу ыгъэуцурэм ипчэгъу итхэу
адыгэ тхэкълшохэу тилэхэм хэн
фимышлэу къагъушылэ.

Лейлэ бэ ытхыгъэр, тлуагъэ;
пклэнчэу тлуагъэл, ытхыгъэр
къэлъытэгъуай, зэклэмэ уакъы-
тегушылэн хъумэ, члыплагъэ
ыубытышт, ау игугъу къэмы-
шлымэ мыхъунэу зы тхылъ ил
— «Литература в потоке вре-
мени» (2008-м кыдэклыгъ).
Лэпкь литературэм (адыгэм,
Темыр Кавказым щыпсэурэ
лэпкыхэм ялитературэхэр)
игъэкълотыгъэу лэубытыплэ кы-
зыфишлызэ, ахэр дунэе лите-
ратурэм щыщы зэрэхъугъэхэр
къегъэуцэуныфэ: жабзэр дахэ,
гупшысэр куу, къэлэуаклэм фэлэз,
кылырэр зэрэуигъэштэн амал-
хэр зэфэшхъафхэу лэклэлъых
Лейлэ: литературэм пылхэу ащ
ымышлэрэ, литературэм пылхэу
ар зымышлэрэ Темыр Кавка-
зым исэп. Зэ плэагъугъэу
пшыгъупшэжыштытэп — ыгукли,
итеплэккли адрэмэ къахэщы,
игушылэ чан, кылырэр гум
къэнэ, шхъэм къэнэ. Непэ
Бэчыжъ Лейлэ имэфэкл маф,
шлу кыфишлэнэу, псауныгъэ
кырытынэу Тхъэшхом телъэу.

ЩЭШЛЭ Казбек.

**Кандидатскэм ыуж Лейлэ тхылъыбэ ыт-
хыгъ, шлэныгъэлэжыгъэ шхъаф фэдэу,
хэхыгъэу — гъэцылкыгъэ фэдэу (нэклубгъо
пчъагъэмклэ) статьяу ытхыгъэр, кыхиу-
тыгъэр (адыгабзи, урысыбзи, нэмыкл лэп-
кыбзэри ахэтыжъэу) къэпльытэн хъумэ,
шхъэхэмклэ улэбэн фае. Ауми, тхылъ
шхъаф шлыгъэу кыхиутыгъэхэм яза-
къоми, шлэныгъэлэж инэу Лейлэ зэрэщы-
тыр гъэунэфыгъуаеп. Лэпкь литературэ-
хэм ягъогу лыплъэныр ащ щыгъупшэу
кыхэклыгъэп, ары паклошъ, амалэу
лэклэлъым хахъо къэс, лэпкыым ылэ-
жыгъэм узэрэклэлэшт гъогу-
пэхэр кычлэгъэшхэу ихабз, зэхэфын-уплэкълун
шыклэу рихыплэхэрэр егъэбаих, ахэм
клэуш гъэшлэгъонхэр къатых.**

кызыэрлорэхэу макло, кынхэри
пэклэклых. Ары шхъаеу, ахэм
теубытагъэу апыллын критик-
лэжъагло шылагъэп. А крити-
кэм, лэпкь литературэ шлэжъ
лэжъэным ыльапсэ зыгъэтлы-
лыгъэр, плонэн хъумэ, **Бэчыжъ
Лейлэ ары.** А лощым хэлэ-
жъагъ инэу Хъопсэрыкыо Хы-
зыри, дунаим ехыжыгъэшъ,
Тхъэм джэнэт кырет.

сэу шлэныгъэлэж лощхэмклэ
кандидатыцлэр кырилэжыныу
диссертация ытхыгъ, щытхэу
хэлъэу игупшысэ гъэунэфы-
гъэхэр кыуухъумэщтыгъэх. Дис-
сертацием тегушылэгъэ зэлуклэм
хэлэжъагъэхэм Бэчыжъ Лей-
лэ изэхэфын-гупшысэхэр зэ-
рэкуухэр, лэныкыуабэклэ зэрэ-
уплэкълугъэхэр къалуагъ.

«Кандидат сыхъугъэмэ, ари

Регъаджэх ыкли еплух

Непэ нэлэуасэ шъузыфэсшыштыр
клэлэгъэджэ ныбжьыклэу Пэрэныкыо
Заир. Пчыхъэллыкыое еджаплэм ыуж
Адыгэ клэлэгъэджэ училищым щеджагъ,
ар кызыеухым иккоджэ еджаплэ кы-
гъээзэжыгъэу ублэплэ классхэм лощ
ащешлэ. лощлэным даклоу Адыгэ къэ-
ралыгъо университетым илэпкь фа-
культет кыуухыжыгъ.

Заирэ лощлэныр шлу зыщальэгъу-
рэ унагъом кыхъухъагъ. Ятэу Рэмэ-
занэ илэсыбэрэ Краснодар дэт кам-
вольнэ-суконнэ комбинатым щылэжъагъ,

зэклэмкли илэс 34-рэ лощ ышлагъ. Янэу
Саныети Краснодар а лощлэплэ дэ-
дэм илэсыбэрэ лощ щышлагъ. Ащ даклоу
яунэгъо лощ чанэу дагъэцэклагъ.

Заири ахэм афэдэу хъупхъэ, сыд
фэдэ лощ еджаплэм щыфагъэзагъэми,
дэгъоу егъэцэклэ. Клэлэеджаклохэм афэ-
клэщыгъо зэпыт, зы урокыр адрэм
фэмыдэу, гъэшлэгъонэу зэригъэпсыш-
тым пылъ, нэрылэгъэу лэпылэгъухэр
егъэфедэх, методикэм ыльэныкыоклэ
лъэгэплэ инхэм анэхсэу ахэр зэхэ-
щэх.

Пшъашъэр ицыкълугъом кыщегъэ-
жъагъэу клэлэгъэджэ сэнэхъатым
клэхъопсыштыгъ, ащклэ щысэ фэхъу-
гъэр апэрэ клэлэгъэаджэу ублэплэ
еджаплэм щырилэгъэ Джамырзэ Су-
сан ары.

Заирэ джыри унагъо ихъагъэл, ина-
сып ыпэ кэт. Арышъ, илофшлэнэу
шлу ыльэгъурэм гъэхъагъэхэр ци-
шлынхэу, насыпышлэ хъунэу пшъашъэм
фэсэлэ.

КЪЭДЭ Мухьдин.

Адыгэкъал.

КУЛЬТУРЭМ И ИЛЭЭС

Тхыбзэм зэфицагъэхэм ямэфэкI

Славян тхыбзэмрэ культурэмрэ я Мафэ жьоныгъуаклэм и 24-м Урысыем игъэклотыгъэу шыагъэунэфыкIыгъ. Урысыем ишъолъыр пстэуми сыхъатыр 12-м ащауби, мэфэкI лoфтхъабзэхэр ащызэхащэгъэх. Мыекъяупэ ипчэгу шъхьалэу В. Лениным ыцIэ зыхъырым Адыгеим ит-ворческэ купхэм, еджаклохэм концертышхо кыщатыгъ.

Адыгэ Республикэм и Пре-мьер-министрэ игуадзэу Ната-лья Широковар Мыекъяупэ шы-клогъэ зэхахъэм кышыгушылагъ. Славян тхыбзэмрэ культурэм-рэ ямэфэкI хэлажъэрэмэ ар къафэгушылагъ. Тхыбзэмрэ куль-турэмрэ язэпхыныгъэхэм лъэпк-хэр зэрэзэфашэхэрэр Н. Широ-ковам хигъэунэфыкIыгъ. Мэ-фэкIым ехъылагъэу Адыгеим шагъэцэкIэрэ лoфыгъохэм мэхъэнэ ин аритыгъ.

Чыристан диным илофышIэхэм, культурэм пыщагъэхэм яеплпы-кIэхэр тшIогъэшIэгъоныгъэх. Адыгэ

Республикэм культурэмкIэ ими-нистрэу Къулэ Мыхъамэт, ащ иапэрэ гуадзэу Нафиса Васи-льевам, министерствэм иотдел ипашэу Шэуджэн Бэлэ, респуб-ликэм искусствэхэмкIэ иколледж идиректорэу Хъэлпэе Замирэ, нэмыкIхэм тафэраз.

Культурэм и Илээс хэгъэцэгъэ мэфэкIыр гум кынэжъынэу агъэ-псыгъ. СССР хэгъэгоу тызыщып-сэуштыгъэм кышалоштыгъэ пат-риотическэ, шульэгъу ордэхэр пчэгум цызэхэтхыгъэх. Кушъэкъо Симэ, Шъхъэбэцэ Сыхъатбый, Юрий Конжиным, Даутэ Суса-

нэ, нэмыкIхэм мэфэкIым диш-тэрэ ордэхэр къалуагъэх. Искус-ствэхэмкIэ еджаплэхэм яеджа-клохэр зэхэтхэу композитор цIэ-рыломэ аусыгъэ ордэхэр гур зы-фашэу зэхытагъэхыгъэх.

Бзэм лъэпкхэр зэрэзэфищэ-

хэрэр, яшIэныгъэ хагъэхъонымкIэ ащ фэдэ зэхахъэхэр клэлэеджа-кломэ зэрящыклагъэр мэфэкI зэхахъэм хэтлэгъуагъ.

Сурэтр зэхахъэм кышытыра-хыгъ.

ФУТБОЛ. ЯТIОНЭРЭ КУПЫР

ХэкIыплэ щымылэу тлътэрэп

«Зэкъошныгъ» Мыекъяупэ — «Газпром» Ставрополь край — 1:2.

Жьоныгъуаклэм и 25-м Мыекъяупэ щызэдешлагъэх.

Зезыщагъэхэр: Ю. Сотников — Новороссийск, В. Боч-ков — Шъачэ, А. Гурбанов — Краснодар.

«Зэкъошныгъ»: Кондратьев, Батырбый, Мыкьо Мурат (Манченко, 90), Мыкьо Абрек, Датхужъ, Къонэ Амир (Къушъхъэ, 69), Такълый (Алый, 77), Эйдельнант, Волков, Гаев (Къумыкью, 59), Борэкью.

Къэлапчъэм Iэгуаор дзэйдзагъэхэр: Нечаев — 24, 54, «Газпром». Волков — 43, «Зэкъошныгъ».

Тиухъумакохэр зэрэзегурымы-лауагъэхэр ыгъэфедзэ, Дмитрий Нечаевым тIогъогогъо тикъэлапчъэ кыдидзагъ. Арэу щытми, «Газ-промым» ешIэкIэ гъэшIэгъон кы-гъэлэгъуагъэу тлътэрэп. Д. Не-чаевыр офсайдым итэу «Зэкъош-

ныгъэм» икъэлапчъэ Iэгуаор кы-дидзагъэу зылъытагъэхэм, су-дьяхэм афэмыразэхэм тари-хъылагъ.

«Зэкъошныгъэм» ифутболист-тэу Александр Волковым Iэгуаор кызылэкIахъэм, ешIэкуитIу кы-

зэринэкли, метрэ 25-рэ фэдизкIэ зыпэчыжъэ къэлапчъэм дэуагъ, Iэгуаор хъагъэм ифагъ. Кирилл Эйдельнант тазыыр ыгъэцакIэзэ, метрэ 25 — 27-рэ фэдизкIэ зыпэчыжъэ къэлапчъэм лъэшэу дэуагъ. «Газпромым» икъэлэп-чъэлутэу Игорь Кипэ Iэгуаор кыизэкIидзэжыгъ, ау тифутбо-листхэм ащ лъыпытэу Iэгуаом лъычъэн, икIэрыкIэу къэлапчъэм дэон къахэкIыгъэп.

Тифутболистхэу Кирилл Кон-дратьевым, Мыкьо Мурат, Ки-рилл Эйдельнант, Къонэ Амир, Александр Вроковым, Борэкью Аслъан, нэмыкIхэм ягуетыныгъэ кыыхэтэгъэщымы, пчъагъэу 1:2-м уезэгъынэу щытэп. Тифутболист-хэр апэкIэ зилъыхэкIэ, командэу зыдешIэхэрэм икъэлапчъэ дэж-нахъ пхъашэу шыбанэхэ, хэкIы-плэшлухэр кышцагъотыхэ тшIоигъу.

Пресс-зэлулэр

«Зэкъошныгъэм» итренер шъхьалэу Шыумэфэ Рэмезанэ командэу зипашэр кыуыбгъэп, футболистхэм афэраз. Судья-хэр зафэу зэрэмызеклохэрэр «Зэкъошныгъэм» кьегуаоу ащ ылытагъ.

«Газпромым» итренер шъхьалэу Валерий Заздравных «Динамо» Ставрополь дэгъоу зэрэщешIэщты-гъэр къэтэшIэжъы. Ащ судья-хэм язекIуакIэ мыхъун хилъэ-гъуагъэп. Тистадион ыгу рихъыгъ. «Газпромыр» опыт зилэ командэу ылытагъ. КъэкIошт илээс ешIэ-гъум «Газпромыр» Ставрополь

икомандэу хъужьышт, цIэу илэгъэ «Динамо» фаусыжъышт.

КIэуххэр

«Торпедо» — «Астрахань» — 1:1. «Олимпия» — СКВО — 1:0, «Волгарь» — «Биолог» — 5:1, «Мэщыкью» — «Энер-гия» — 2:0, «Алания-Д» — «Ви-тязь» — 1:2, «Черноморец» — «Дагдизель» — 1:0, «Таганрог» — МИТОС — 0:1, «Краснодар-2» — «Терек-2» — 1:1.

Чыплэхэр

1. «Волгарь» — 84
2. «Черноморец» — 79
3. «Витязь» — 56
4. «Олимпия» — 55
5. «Дагдизель» — 55
6. МИТОС — 53
7. «Астрахань» — 48
8. СКВО — 46
9. «Газпром» — 45
10. «Торпедо» — 45
11. «Таганрог» — 37
12. «Алания-Д» — 32
13. «Зэкъошныгъ» — 30
14. МИТОС — 30
15. «Терек-2» — 30
16. «Биолог» — 30
17. «Краснодар-2» — 27
18. «Энергия» — 18

Я 33-рэ ешIэгъухэр жьоны-гъуаклэм и 31-м командэхэм ялэщтых. «Зэкъошныгъэр» Рос-тов-на-Дону СКВО-м щылулэшт. Илээс ешIэгъур мэкъуогъум и 5-м аухышт.

Сурэтым итыр: «Зэкъошны-гъэр» «Газпромым» дешIэ.

ХОККЕЙ. ДУНАИМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Урысые Федерацием хоккеимкIэ ихэшыпыкIыгъэ командэ дунэе зэнэкъокъухэу Бе-ларусым шыкIуагъэхэм апэрэ чыплэр къащыди-хыгъ, тиспортсменхэм дышъэ медальхэр къа-фагъэшъошагъэх.

ТихэшыпыкIыгъэ командэ зы ешIэгъуи шIуамыхъэу финалым и 1/4-м нэсыгъ. Францием ико-

ТафэгушIо

мандэ текIуи, финалныкъом Швецием испротсменхэм ащылу-клагъ. Мы ешIэгъуми тихэшы-пыкIыгъэ командэ теклоныгъэр кышыдыхи, финалым хэхагъ. Урысыемрэ Финляндиемрэ дышъэ медальхэм афэбэнагъэх.

Пчъагъэр 1:2-у зэлукIэгъур зэхъум, тиспортсменхэм агу агъэкIодыгъэп. Ухъазырыныгъэ дэгъу къагъэплагъуи, 5:2-у ти-хоккеистхэм теклоныгъэр кы-

дахыгъ, дышъэ медальхэр къа-фагъэшъошагъэх.

Урысыем хоккеимкIэ ифедерация ипашэу Владислав Тре-тьяк тиспортсменхэм афэгушIозэ кызыерилуагъэу, Урысыем ико-мандэ анахъ лъэшэу зэрэщы-тыр дунэе зэнэкъокъум кы-шигъэшъыпкэжыгъ. Олимпиа-дэ джэгунхэу Шъачэ шыкIуа-гъэхэм тиспортсменхэм медаль-хэр къащамыхыгъэхэми, охъ-тэ кIэкIым кыкIоцI зэхокIыны-гъэшлухэр командэм фашыгъэх, дунаим ичемпион хъугъэх. Ти-

спортсменхэм, тренерхэм тафэ-гушIо. Минскэ шыклогъэ дунэе зэнэкъокъум спортыр зикласэхэр ягуапэу лъыплъагъэх. ЗэлукIа-гъухэр дэгъоу зэхащэгъэх. Уры-сыем ихэшыпыкIыгъэ командэ фэгумэкIхэу, тихэгъэгу ибыракъ агъэбыбатэу нэбгырэ мин пчъагъэ ешIэгъухэм зэряплъыштыгъэри тигуапэу кыыхэтэгъэщы.

Нэклулбгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЬ Нурбий.

Зэхэзыщагъэр
ыкIи кыддэзы-
гъэкIырэр:
Адыгэ Республи-
кэм лъэпкъ
лофхэмкIэ, IэкIыб
кьэралхэм ащы-
псэурэ тильэп-
кьэгъухэм адыряIэ
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи кьэбар
жъугъэм иамал-
хэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Кре-
стьянскэр, 236

Редакциер
зидэщыIэр:
385000,
къ. Мыекъяупэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хъырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын IофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлъы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэIоры-
шланI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъяупэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4000

Индексхэр

52161

52162

Зак. 1443

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шъхьалэр

Дэрбэ Тимур

Редактор
шъхьалэм
иапэрэ гуадзэр

МэщIэкъо
Сайд

Редактор
шъхьалэм
игуадзэр —
пшъэдэкIыжъ
зыхъырэ
секретарыр
Хъурмэ Хъусен